Job 10. Sap. 5. Sophon. 1. 12. Ps. 74. 3. Apoc. 6.

tuos contra me. Tunc *Pugnabit orbis terrarum contra insensatos*: Agnoscent quippe nihil in orbe terrarum fuisse, quoad Deum promerendum uti non potuissent: Judex severus scrutabitur *Jerusalem in lucernis*, ipsas *Justitias* judicabit. Frustra inclamabunt montibus, & petris: *Cadite super nos, & abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira Agni*. Christum, a quo averterunt oculos, quem conculcaverunt, quem contempserunt: quem iterum in semetipsis crucifixerunt, videbunt, non jam misericordem Salvatorem, sed terribilem Judicem.

Joan. 19.

Videbunt in quem transfixerunt. Tunc Deus noster non silebit. Nunc loquitur pro nobis ut Advocatus noster; tunc contra nos ut Judex noster. Nunc sanguis ejus pro peccatoribus clamat, tunc adversus reprobos perorabit. Tota ora, quot vulnera.

Auctor libri, sive sermonis 2. de Symb. ad Catec. apud S. Aug.

Inimicis vulnera demonstraturus est sua, ut convincens eos dicat: Ecce hominem, quem crucifixistis: Ecce Deum, & hominem, in quem credere noluistis. Videtis vulnera, quæ inflixistis, agnoscitis latus, quod pupugistis; Quoniam & per vos, & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis. Rea stabit Anima *ante aulas Dei die Judicii, nihil habens dicere. Deum prædicabas, & non requirebas: Dæmonia abominabaris, & illa adorabas: Judicium Dei appellabas, nec esse credebas: Inferna supplicia præsumebas, & non præcavebas: Christianum nomen sapiebas, & Christianum persequebaris*. Verba sunt *Tertulliani* lib. *de Testimon. Animæ*, cap. ult. Deus noster non silebit. Qui vocem Sponsi ad nuptias vocantis, & ad cor loquentis contempserunt, vocem Judicis, vocem Domini in virtute, in magnificentia, confringentis cedros, vocem formidinis, &

Matth. 25.

tonitrui audient: *Ite, maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus*. Qui vocanti obtemperare, & ad me venire noluistis, recedit operarii iniquitatis, inutiles servi, genimina viperarum, qui ex Patre

Ultima sententia.

diabolo estis, non populus meus, *Ite maledicti*. Frustra rugient clamore magno, ut miser Esau, dicentes, *Benedic etiam & mihi. Non unam tantum benedictionem habes? Obsecro, ut & mihi benedicas*. Noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis. Et induent maledictionem sicut vestimentum, & intrabit sicut aqua in interiora eorum, & sicut oleum in ossa eorum. Frustra reponent: *Quo ibimus a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiemus? .... Ite in ignem æternum*. Sanctis vero, & electis blande insonabit vox Sponsi ad nuptias invitantis, vox Amici ad æternum convivium, vox Patris ad hæreditatem, vox Domini ad

Gen. 17. Psal. 108. Psal. 138. Matth. 35.

præmia, & coronas vocantis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi*. Igitur *Dei cultores apud Deum semper, super induti substantia propria æternitatis; profani vero, & qui non integre ad Deum, in pœnam æque jugis ignis, habentes ex ipsa natura ejus, divina scilicet, subministrationem incorruptibilitatis. Noverunt & Philosophi diversitatem arcani, & publici ignis. Ita longe alius est, qui usui humano, alius, qui judicio Dei apparet, sive de cælo fulmina stringens, sive de terra per vertices montium eructans. Non enim absumit, quod exurit; sed dum erogat, reparat. Adeo manent montes semper ardentes, & qui de cælo tangitur, salvus est, ut nullo jam igni decinerescat. Et hoc erit testimonium ignis æterni, hoc exemplum jugis Judicii pœnam nutrientis, Montes uruntur, & durant. Quid nocentes, & Dei hostes?* (inquit *Tertull.* Apologet. c. 48.)

Duo tantum judicandorum ordines.

Duo porro tantum erunt judicandorum ordines: Alii a dextris erunt, scilicet electi, alii a sinistris, scilicet reprobi; etiam infantes, qui sine Baptismo decesserunt: adeoque illi in vitam æternam, isti in ignem æternum. Non erit medius locus, ut *S. Aug.* ex Evangelio probat contra Pelagianos. *Mitissima* tamen *omnium pœna erit eorum, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt: Et in ceteris, qui addiderunt, tanto quisque tolerabiliorem ibi habebit damnationem, quanto hic minorem habuit iniquitatem*. Verba sunt *S. Aug.* in *Enchiridio*, c. 94.

Apoc. 14. Psal. 49. Quomodo timendum Dei judicium.

Timete Dominum, & date illi honorem: Appropinquat enim *hora judicii ejus. Deus manifeste veniet*. „ Qui venit occultus, veniet manifestus. Venit occultus judicandus, veniet manifestus judicaturus. Venit occultus, ut ante judicem staret, veniet manifestus, ut etiam de Judicibus judicet. *Veniet manifeste, & non silebit*. Quid enim? Modo silet? Et unde sunt, quæ dicimus? Unde ista præcepta? unde ista monita? unde ista tuba terroris? Non silet, & silet: *Non silet a monendo, silet a vindicando: non silet a præcepto, silet a judicio*. Patitur enim peccatores quotidie mala facientes, Deum non curantes, non in conscientia sua, non in cælo, non in terra: Non eum latent hæc omnia, & universaliter omnes admonet, & quando aliquos flagellat in terra, *Admonitio est, nondum damnatio*. Silet ergo a judicio, occultus in cælo est, adhuc interpellans pro nobis: Patiens est super peccatores, *Non exercens iram, sed expectans pœnitentiam*. Dicit alio loco (scilicet Isaiæ 42.) *Tacui, numquid semper tacebo?* Quando ergo non tacebit? *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit*. Ignis ante ipsum præcedet. Timemus? *Mutemur,*

Mutemur, & non timebimus.

& non timebimus. Ignem palea timeat: Auro quid facit? „ Est autem nunc in potestate quid facias, ne illud, quod & te nolente venturum est, non correctus experiaris. Si enim possemus facere, Fratres, ut dies judicii non veniret; puto quia nec sic erat male vivendum. Si non veniret ignis die Judicii, & sola peccatoribus immineret separatio a facie Dei, in qualibet essent affluentia deliciarum, non videntes a quo creati sunt, & separati ab illa dulcedine ineffabilis vultus ejus, in qualibet æternitate, & impunitate peccati, plangere se deberent. Sed quid loquar, aut quibus loquar? *Hæc amantibus pœna est, non contemnentibus. Qui dulcedinem sapientiæ, & veritatis utcumque sentire cœperunt, noverunt, quod dico, quanta pœna sit tantummodo a facie Dei separari: Qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant, quem præmia non invitant. Vile tibi est, quod Deus pollicetur, contremisce, quod minatur*. „ Veniet dulcedo præsentiæ, non excitaris, non suspiras, non desideras: amplexaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, stipulam ad te congeris, veniet ignis. *Ignis in conspectu ejus exardescet*. Non erit iste ignis sicut focus tuus; quo tamen si manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit, qui hoc minatur. Si tibi dicat, Scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum, nam si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum: Facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Psal. 49. 5.

Minatur ergo inimicus tam leve malum, & facis malum? Minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? Ad malum faciendum nec minæ te compellere deberent: A bono faciendo nec minæ te deterrere deberent. Minis autem Dei, minis æterni ignis prohiberis a malo, invitaris ad bonum. Unde piget, nisi quia non credis? Excutiat ergo unusquisque cor suum, & videat, quid ibi fides teneat. Si timemus futurum Judicium, Fratres bene vivamus. Tempus misericordiæ nunc est, tempus Judicii tunc erit. Pœnitebit & tunc, sed frustra pœnitebit: Modo pœniteat, cum fructus est pœnitendi; modo adhibeatur ad radices arboris cophinus stercoris, cordis luctus, & lacrymarum, ne veniat, & eradicet. Cum enim eradicaverit, jam ignis expectatur. Modo etsi fracti sunt rami, possunt rursus inseri: Tunc omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Hæc *S. Aug.* Enar. in Ps. 49. Igitur *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa: Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis*. Verba sunt Christi Domini *Lucæ* 21.

ARTICULUS IX.

Quo Symboli octavus Articulus explicatur.

CREDO IN SPIRITUM SANCTUM.

CUM explicita fides in Sp. Sanctum Christianis omnibus sit ad salutem necessaria, siquidem *In nomine Patris, & Filii, & Sp. Sancti* baptizamur, & Fide in tres illas divinæ Trinitatis adorandas Personas remissionem peccatorum accipimus: adeo ut Apostolus Ephesis quibusdam respondentibus, *Neque si Sp. Sanctus sit, audivimus*; statim reposuerit: *In quo ergo baptizati estis?* Ordine convenienti post ea, quæ in Symbolo de homine Christo dicta sunt, *Ad veritatem Personæ Unigeniti* pertinentia, ut loquitur *S. Aug.* adjungimus *Credere nos in Sp. Sanctum, ut illa Trinitas compleatur, quæ Deus est.* Matth. 28. 29. Act. 19. 2. 3. Enchiridii c. 56.

§. I. *Quid proprie significet nomen Spiritus sancti.*

CUM nomen Sp. Sancti æque de Patre, & Filio rectissime dicatur, (uterque enim Spiritus est, & Sanctus;) siquidem ut Christus ait: *Spiritus est Deus*: Et *Spiritus oris nostri Christus*: ut loquitur Propheta. Cum etiam Angeli, & piorum Animæ hac voce significari possint; in hoc tamen Symboli Articulo, Sp. Sancti nomine tertia Trinitatis Persona intelligitur, quo modo in sacris Litteris, tum Veteris nonnumquam, tum Novi Testamenti frequenter accipitur, ut Ps. 50. *Et Sp. Sanctum tuum ne auferas a me*. Sapientiæ 9. *Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Sp. Sanctum tuum de altissimis?* Ecclesiastici 1. *Ipse creavit illam in Sp. Sancto*. Matth. 1. *Quod enim in ea natum est, de Sp. Sancto est*. Luc. 3. *Ipse vos baptizabit in Sp. Sancto, & igni*. Rursus Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Sp. Sancti*. Idem 2. Corinthios 13. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis*. Joan. 4. Tren. 4.

Nemini autem mirum esse debet, quod tertiæ Personæ, quemadmodum primæ, & secundæ, proprium nomen tributum non sit. Nam secunda Persona, ideo Proprium nomen habet, & *Filius* dicitur, quia ejus æternus a Patre or-

tus,

Cur proprium nomen tertiæ personæ tributum non sit.

tus, proprie generatio vocatur: Ideoque & prima Trinitatis adorandæ Persona, a qua emanat, proprie *Pater* appellatur. Cum vero tertiæ Personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed *Spiratio, & Processio* appelletur: sequitur, ut etiam quæ producitur, proprio nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & essentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoscimus; ob eam caussam fit, ut rationem qua seipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Ideo communi nomine tertia SS. Trinitatis Persona *Spiritus* appellata est, ut explicant *S. Thomas*, & Concilii Tridentini Catechismus. S. Th. 1. p. q. 36. ar. 1.

Unde *S. Aug.* lib. 15. *de Trinitate*, cap. 19. tertiam Sanctissimæ Trinitatis Personam merito & Spiritum sanctum, & Caritatem proprie nominari dicit: quia *Cum sit communis ambobus*, idest, ab utroque procedat; *id vocatur ipse proprie, quod ambo communiter*. Et lib. 11. *de Civit. Dei*, c. 24. *Cum sit*, inquit, *& Pater Spiritus, & Filius Spiritus, & Pater Sanctus, & Filius Sanctus, proprie tamen ipse vocatur Spiritus sanctus, tamquam Sanctitas substantialis, & consubstantialis amborum*. Cum enim vero nomen spiritus corporatis in rebus, ex quibus ad divina translatum est, impulsionem quamdam, & motionem significet: unde vento, & halitui, ac respirationi viventium nomen spiritus tribuitur: cum vero aliunde proprium sit amoris ut moveat, & impellat voluntatem amantis in amatum, Tertia SS. Trinitatis Persona, quæ a Patre, & Filio procedit ut *Amor*, ut *Caritas*, ut *Communio ineffabilis* utriusque, (ut Patres loquuntur) recte *Spiritus* appellatur. Quia vero sanctitas illis tribuitur rebus, quæ in Deum ordinantur, ideo Persona divina, quæ procedit ut amor, quo Deus amatur, convenienti nomine *Spiritus sanctus* appellatur. Cujus etiam convenientia nominis ex eo intelligitur, quod spiritualem vitam in nos infundat, ac sine Sanctissimi ejus Numinis afflatu nihil æterna vita dignum operari possimus.

§. II. *Spiritus sanctus verus Deus est, Patri, & Filio æqualis.*

HÆC verba Symboli, *Credo in Spiritum sanctum*, manifeste declarant Spiritum sanctum esse verum Deum, Patri, & Filio coæqualem. Nemo enim in creaturam ullam credit, aut summam in illa fiduciam collocat. Id sacrarum Litterarum testimonia clarissima confirmant. Nam cum *S. Petrus* Actuum 5. dixisset: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?* mox subdit, *Non es mentitus hominibus, sed Deo*. Quem prius Spiritum sanctum appellaverat, eumdem statim Deum vocat.

Præterea Apostol. 1. ad *Cor.* 12. divina Spiritus sancti opera, beneficiaque percensens, ea promiscue Deo, ac Spiritui sancto velut auctori tribuit. *Divisiones* (inquit) *gratiarum sunt, idem autem Spiritus... Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus*. Quibus singillatim enumeratis, subjungit: *Hæc autem omnia operatur unus, atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Ubi & Deum aperte vocat Spiritum sanctum, & parem ei, atque Patri, Filioque dignitatem, auctoritatem, indivisamque operationem tribuit.

Isaiæ 6.

Tertio, quod uni Deo Prophetarum adscribunt oracula, id a Spiritu sancto pronunciatum dicit Apostolus, *Actuum* 28. Dixerat Isaias: *Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam, & quis ibit nobis? & dixi, Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava: & oculos ejus claude; ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat*. Quæ verba cum Apost. proferret; *Bene*, inquit, *Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, &c.* Idem est igitur Dominus Deus, ac Spiritus sanctus.

1. Cor. 1.

Quarto, idem probat Baptismi formula, in qua Deo Patri, & Filio tertius adjungitur Spiritus sanctus in unum honoris, dignitatis, & efficientiæ consortium; ita ut sine ejus mentione inanis sit hæc actio. Nullum autem fructum ex Baptismo consequeretur, qui in nomine cujusvis creaturæ baptizaretur. Unde Apostol. ad *Corinthios* scribit: *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* Ut ostenderet, hoc eis nihil ad salutem profuturum esse. Cum igitur in nomine Spiritus sancti baptizemur, eum esse Deum credendum est. Baptizamur autem, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; non in nominibus. *Ubi unum nomen audis, unus est Deus*. Sicut de semine Abrahæ dictum est, & exponit Paulus Apostolus: *In semine tuo benedicentur omnes gentes: non dixit in seminibus, tamquam in multis, sed tamquam in uno; & semine tuo, quod est Christus*. Sicut ergo, quia ibi non dicit: *In seminibus*, docere voluit Apostolus, *Quia unus est Christus*, ita & hic cum dictum est, *In nomine* non *in nominibus*, *probatur unus Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus*, Animadversio hæc est *S. Aug.* tract. 6. in *Joannem*. Gal. 3. 16.

Eamdem porro trium Personarum ordinem, quo Spiritus sancti divinitas comprobatur, observare licet in Epist. 1. *S. Joannis* c. 5. *Tres sunt* (inquit) *qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt*: tum in illa Glorificationis antiquissima formula, qua divinæ laudes, & Psalmi concluduntur; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. Quæ quidem formula ad antiquam Traditionem merito refertur. Et quamvis nonnulla in præpositione diversitas fuerit; quibusdam dicentibus; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*; aliis, *Gloria Patri, per Filium, cum Spiritu sancto*; alii denique, *Gloria Patri, per Filium in Spir. sancto*: eamdem tamen in omnibus istis Glorificationis modis vim esse ad Spiritus sancti divinitatem comprobandam, probat *S. Basilius*. Theodor. lib. 2. Hist. Eccl. c. 24. Sozom. lib. 3. c. 19. S. Basil. lib. de Spir. S.

Postremo, quæcumque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto convenire sacræ Litteræ testantur. Illi namque templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: *An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Sp. sancti?* Item sanctificationem, & vivificationem. (2. Thess. 2.) *In sanctificationem Spiritus*. Et *scrutari omnia, etiam profunda Dei*. (1. Cor. c. 2.) Et per Prophetas loqui: (2. Petri 1.) *Non enim voluntate hominis allata est aliquando Prophetia: sed Sp. sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*. Et ubique esse; (Sapientiæ 1.) *Spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis*. Hæc autem omnia divino tantum Numini tribuenda sunt. 1. Cor. 6.

Ex his Scripturarum sacrarum oraculis invicta contra *Macedonium*, & Macedonianos Hæreticos, qui Spiritum sanctum creaturam esse asserebant, argumenta instruxerunt Ecclesiæ Patres, SS. Athanasius, Gregorius Nazianzenus, & Nyssenus, Basilius, Ambrosius, Didymus, Cyrillus Alexandrinus, aliique Catholicæ Fidei de Spiritus sancti Divinitate vindices, in Libris eo de argumento editis. Unicum subtexo *S. Aug.* locum, *Enchiridii* c. 56. *Spiritus sanctus si creatura non Creator esset, profecto creatura rationalis esset, ipsa est enim summa creatura. Et ideo in Regula Fidei non poneretur ante Ecclesiam, quia & ipse ad Ecclesiam pertineret in illa ejus parte, quæ in cælis est. Nec haberet templum, sed etiam ipse templum esset. Templum autem habet, de quo dicit Apostolus*, „ Nescitis, quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo? *De quibus alio loco dicit*, Nescitis, quia corpora vestra membra sunt Christi? *Quomodo ergo Deus non est, qui templum habet? Aut minor Christo est, cujus membra templum habet? Neque enim aliud templum ejus, aliud templum Dei est, cum enim dicat Apostolus*, Nescitis, quia Dei templum estis? *Quod ut probaret, adjecit*: Et Spiritus Dei habitat in vobis. *Deus ergo habitat in templo suo, non solum Spiritus sanctus, sed etiam Pater, & Filius.* 1. Cor. 6.

Quamobrem & Concilium Romanum sub *S. Damaso* Pontifice Maximo, & Constantinopolitanum primum, inter Generalia secundum, impiam *Macedonii* doctrinam, asserentis Spiritum sanctum esse creaturam, velut hæreticam damnarunt, istiusque Hæresis Auctorem, & Sectatores Anathemate confixerunt: ejusdem Concilii Oecumenici Patres ad illam Hæresim refellendam hæc in Symbolo nusquam interituris apicibus consignata esse voluerunt: *Credimus in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum: qui locutus est per Prophetas*. Quod Spiritum sanctum *Dominum* confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi Spiritus a Deo conditi sunt. Illos enim omnes *Administratores Spiritus, in ministerium missos, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, Apostolus esse testatur. *Vivificantem* vero appellant, quia anima cum Deo conjuncta longe melius, & excellentius vivit, quam corpus animæ conjunctione vegetetur, ac sustentetur. Hanc autem animæ cum Deo conjunctionem sacræ Litteræ Spiritui sancto tribuunt; ideoque Spiritus vivificans recte appellatur. Heb. 11.

Macedonianorum objectionibus respondetur.

Frustra contra Spiritus sancti divinitatem Macedoniani hæretici objiciebant illa Christi verba, Joannis 6. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a seipso, sed quæcumque audiet, loquetur*. Non enim istius sententiæ sensus est, quod Spiritus sanctus ea tantum loqui possit, quæ audit, instar Legati, qui ab alio mittitur, & docetur; sed quod scientiam non habeat a seipso, sicut nec essentiam, quam accipit a Patre, & Filio, a quibus procedit. *Audire, illi scire est; scire vero, esse*; (inquit *S. Aug.* tract. 99. in Joannem.) *Quia ergo non est a semetipso sed ab illo, a quo procedit, quo illi est essentia, ab illo scientia: ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quam scientia*. Nec movere quemquam debet, quod verbum futuri temporis positum sit, *Quæcumque audiet, loquetur*. „ Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. In eo autem, quod sempiternum est, sine initio, & sine fide, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis, & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, sed tantum, est: tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, & no-

„ stra

„ stra mutabilitas, non menaciter dicimus, & fuit, & 1. Cor. 2. 10. „ erit, & est. Fuit, quia numquam defuit; erit, quia „ numquam deerit; est, quia semper est. Semper itaque „ audit Spiritus sanctus, quia semper scit: ergo & scivit, „ & scit, & sciet: ac per hoc, & audivit, & audit, & „ audiet: quia hoc est illi audire, quod scire, & scire il- „ li hoc est, quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, & „ audiet, a quo est, ab illo est, a quo procedit.

Quod autem Spiritus sanctus dicitur *scrutari profunda Dei*, non significat hic loquendi modus inquisitionem eorum, quæ occulta sunt, & ignota, sed ubi usurpatur hoc verbum, *scrutari*, prout significat perfecte nosse, non obscure, & quasi perfunctorie. Sic Deus, cui cordium nostrorum omnino explorata sunt arcana, *Renes, & corda scrutari* dicitur. *Nemo* autem *inferior superioris scrutatur interna: Divina enim solius est potestatis occulta novisse. Similiter scrutatur est Spiritus sanctus ut Pater, similiter scrutator ut Filius: cujus proprietate sermonis id exprimitur, ut videatur nihil esse, quod nesciat, quem nihil præterit*; (inquit *S. Ambrosius* lib. 2. *de Spiritu sancto* c. 11. Jerem. 17.

Denique cum ait Apostolus ad Rom. 8. *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, non significat, quod gemitus, & oratio Spiritui sancto conveniant, sed quod gratia sua, & efficaci in nobis operatione caritatis, quam in cordibus nostris diffundit, nos orantes faciat, nosque doceat orare, & gemere; ut explicant *Origenes* in Commentario hujus loci, & *S. Aug.* Epist. 130. *ad Probam*, alias 121.

§. III. *Spiritus sanctus a Patre, & Filio procedit.*

SPiritum sanctum a Patre, Filioque procedere, Dogma fidei est, in Conciliis Generalibus Lugdunensi II. sub *Gregor.* X. & Florentino sub *Eugenio IV.* Pontificibus Maximis, declaratum, finitum, ac firmatum, contra Græcorum errorem, qui in his Conciliis ejurato Schismate, professi sunt cum Ecclesia Latina Processionem Spiritus sancti a Patre, & Filio, quam antea pertinaciter negabant; quamvis ut leve, ac instabile est Nationis hujus ingenium, ab Ecclesiæ unitate rursus defecerint, ac in pristinos errores sint prolapsi. In Concilio porro Florentino conviĉti sunt a Latinis Præsulibus, ac Doctoribus, luculentis, & perspicuis testimoniis Græcorum pariter, atque Latinorum Patrum, qui summo consensu afferunt Spiritum sanctum a Patre, & Filio, aut, quod idem est, a Patre per Filium procedere; ex substantia Patris, & Filii esse; Filium fontem esse Spiritus sancti; Spiritum sanctum proprium esse Filii, consubstantialem Filio, imaginem esse Filii, & alia id genus, quæ illius originem a Filio manifeste probant.

Divinarum autem Litterarum auctoritate Catholicum Dogma de Processione Spiritus sancti a Patre, & Filio maxime nititur. Nam Christus Dominus, cum de Spiritu sancto loqueretur, *Joannes* 16. dixit: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Omnia, quæ Patris sunt, Filii sunt, idcirco quidquid a Patre accipit Spiritus sanctus, a Filio accipit, potestatem, scientiam, essentiam, quæ omnia in Deo unum sunt.

Præterea in Scripturis sacris Spiritus sanctus nonnumquam Spiritus Christi, interdum Spiritus Patris appellatur: modo a Patre, modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere, tamquam ab uno principio, non obscure significetur. *Rom.* 7. cap. *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Et ad *Galatas* c. 4. *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, Pater.* Matth. 10. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum Veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Cur ergo non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus? *Si enim ab eo non procederet, non posset Resurrectionem se repræsentans Discipulis suis insufflasset, dicens*; Accipite Spiritum sanctum. *Quid enim aliud significavit illa insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus & de ipso?* Si ergo & de Patre, & de Filio procedit Spiritus sanctus; cur Filius dixit, *de Patre procedit?* Cur putas, *Nisi quemadmodum ad eum solet referre, & quod ipsius est, de quo ipse est? Unde illud est, quod ait*, Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui me misit? *Si igitur intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris; quanto magis illic intelligendus est, & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, de Patre procedit, ut non diceret, de me non procedit? A quo autem habet Filius, ut sit Deus, (Est enim de Deo Deus,) ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre.* Joan. 20.

Sic differit *S. Aug.* tract. 99. *in Joan.*

Cur Spiritus sanctus non dicatur natus, sed procedens.

Hinc etiam intelligitur, cur non dicatur natus esse, sed procedere Spiritus sanctus. *Quoniam si & ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi Patris, & Matris. Absit autem; ut inter Deum Patrem, & Deum Filium tale aliquid suspicemur. Quia nec filius hominum simul & ex patre, & ex matre procedit: sed cum in matrem procedit ex patre, non tunc procedit ex matre, & cum in hanc autem procedit ex matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in Filium, & de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita de illo quoque procedat. Neque enim possumus dicere, quod non sit vita Spiritus sanctus; cum vita Pater, vita sit Filius. Ac per hoc sicut Pater, cum habeat vitam in semetipso, dedit de Filio habere vitam in semetipso: sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut procedit & de ipso.* Hæc *S. Aug.* ibidem. Rationem alteram affert *S. Aug.* lib. 5. *de Trinit.* c. 14. cur Spiritus sanctus non sit Filius; quia scilicet procedit, *Non quomodo natus, sed quomodo datus: neque enim natus est sicut Unigenitus, neque factus, ut per Dei gratiam in adoptionem nasceretur, sicut nos. Sicut autem Pater & Filius unus Deus, & ad creaturam relative unus Creator, & unus Dominus; sic relative ad Spiritum sanctum unum Principium.*

Quamobrem Ecclesia in Symbolo Constantinopolitano profitetur, & canit de Spiritu sancto. *Qui a Patre Filioque procedit.* Et in Symbolo, quod *S. Athanasii* nomen præfert: *Spiritus sanctus a Patre, & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Hæc autem particula, *Filioque*, non ab ipsis Concilii Constantinopolitani Patribus inserta Symbolo est, sed ab Ecclesia sequentibus sæculis convenienter addita, ad majorem explicationem Fidei. Nam *Spiritum sanctum ex Filio procedere*, virtute continetur in illa sententia, *Qui ex Patre procedit*, quam Symbolum Constantinopolitanum, sensu a Nicæno nullatenus diversum, explicationis gratia habet.

§. IV. *Spiritus sancti Nomina, Attributa, & Effectus.*

I. DIversa nomina Spiritui sancto in sacris Litteris tribuuntur. Ab operationibus suis vocatur Spiritus sapientiæ, intellectus, consilii, scientiæ, fortitudinis, pietatis, & timor Domini, quia hæc dona in hominibus operatur. *Digitus Dei* dicitur, in quo Christus ejiciebat dæmonia; *Spiritus Paracletus*, idest, Consolator, quia consolatur nos in omni tribulatione nostra; sive Ad vocatus, quia postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, idest, ad postulandum nos movet. Unde & *Spiritus procum* a Propheta nuncupatur. *Spiritus rectus*; qui deducit nos in viam rectam, a terrenis affectibus nos purgans, & ad cælestia subvehens; a circuitu, in quo ambulant impii, nos revocans; & in viam rectam mandatorum Domini reducens. *Spiritus principalis*, qui confirmat nos, ut nullis erroribus, terroribus, aut amoribus hujus mundi a Christo separari valeamus. *Spiritus bonus*, quem dat Deus petentibus eum. *Spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* Tribuitur autem in primis Spiritui sancto bonitas, & caritas; immo ipse *Amor* est *Caritas substantialis, & consubstantialis* Patris, & Filii, *qua uterque conjungitur, qua genitus a gaudente diligatur, generatoremque suum diligat*, ut loquitur *S. Aug.* lib. 6. *de Trinit.* c. 5. & lib. 15. c. 19. necnon tract. 105. in *Joannem*. Quod & Concilium Tolet. II. confirmat. Hic pax summa, & incomprehensa divinarum personarum est. *Tanta* (inquit *S. Aug.*) *ibi est caritas Spiritus sancti, tanta pax unitatis, ut de singulis cum interrogatur, Deus tibi respondeatur; de Trinitate cum interrogatur, Deus tibi respondeatur... Si caritas de tot animis fecit animam unam, & de tot cordibus fecit cor unum: quanta est caritas inter Patrem, & Filium? Major utique potest esse quam inter illos homines, quibus erat cor unum. Si ergo multorum fratrum cor unum propter caritatem; & multorum fratrum anima una propter caritatem. Deus Pater & Deus Filius dicturus es, quia duo sunt? Si duo dii sunt, non est ibi summa caritas. Si enim hic tanta caritas est, ut animam tuam, & animam amici tui unam animam faciat, quomodo non est ibi unus Deus Pater, & Filius?* Hinc *S. Bern.* ser. 8. in Cantica. Spiritum sanctum Osculum Patris, & Filii appellat, qui utriusque *Imperturbabilis Pax* sit, *gluten firmum, individuus Amor, individua unitas.* Et ser. 1. in Octavis Paschæ: *Spiritus*, inquit, *est indissolubile vinculum Trinitatis, per quem sicut Pater, & Filius unum sunt, sic & nos unum sumus in ipsis.* Varia Spiritus sancti nomina. Luc. 11. Joan. 15. Rom. 8. Zach. 12. Psal. 50. Luc. 11. Rom. 8. S. August. tr. 74. in Joan.

II. *Donum* etiam appellatur Spiritus sanctus. Donatio enim proprie appellatur, cum quis dat aliquid ea mente, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se revertatur, idque sponte omnino, & nulla necessitate nec propter ullam aliam causam, quam ut liberalitatem, & magnificentiam exerceat. Ratio autem gratuitæ donationis est amor. Ideo enim aliquid gratis alicui damus, quia illi bonum volumus. Amor igitur primum dônum est, per quod cetera donantur. Unde cum Spiritus sanctus a Patre, & Filio procedat, ut Amor, primum donorum omnium est, quæ in creaturas a Deo impenduntur, ac per ipsum deinceps reliqua donantur. Porro Spiritum sanctum personale Dei Donum esse multis Scripturæ sacræ testimoniis demonstratur. Imprimis ex illis Christi, ad mulierem Samaritanam verbis: *Si scires Donum Dei, & qui est, qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Aquam autem vivam de Spiritu Sancto alibi *S. Joannes* interpretatur. Igitur Spiritus Sanctus est Dei donum. Idem colligitur ex his *S. Pauli* verbis: *Unuicuique nostrum datur gratia secundum mensuram donationis Christi.* Hæc enim Christi donatio, sive Donum, Sp. Sanctus est. siquidem *Ascendens Christus in altum dedit dona hominibus*, idest, Spiritum Sanctum. Et ex S. Petro in Actis Apostolorum: *Baptizetur unusquisque vestrum, & accipietis donum Spiritus Sancti.* Donum autem Spiritus Sancti nihil est aliud hoc in loco, quam Spiritus Sanctus. Porro ob hoc *dona* dixerunt & Propheta, & Apostolus, *Quia per donum, quod est Spiritus Sanctus, in commune omnibus membris Christi multa dona, quæ sunt cuique propria, dividuntur. Non enim singulis quique habent omnia, sed hi illa, alii alia: quamvis ipsum Donum, quo cuique proprio dividuntur, omnes habeant, idest, Spiritum Sanctum*, inquit *S. Aug.* Lib. 15. *De Trinitate*, Cap. 19.) *In tantum* porro *Donum Dei est, in quantum datur eis, quibus datur. Apud se autem Deus est, etsi nemini detur, quia Deus erat Patri, & Filio coæternus antequam cuiquam daretur. Nec quia illi dant, ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut Donum Dei, ut etiam se ipsum det sicut Deus. Non enim dici potest non esse sua potestatis, de quo dictum est*, Spiritus, ubi vult spirat; *& apud Apostolum*, Omnia hæc operatur unus, atque idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult. *Nam est illic condito dati, & dominatio, dantium, sed concordia dati, & dantium. Quapropter si sancta Scriptura proclamat*, Deus caritas est; *illaque ex Deo est; & in nobis id agit, ut in Deo maneamus, & ipse nobis, & hoc inde cognoscimus, quia de Spiritu suo dedit nobis, ipse Spiritus est Deus caritas. Deinde si in donis Dei nihil majus est caritate, & nullum est majus donum Dei, quam Spiritus Sanctus, quid consequentius, quam ut ipse sit Caritas, qui dicitur de Deus, & ex Deo?* Ephes. 2. Joan. 3. 1. Cor. 12. 1. Joann. 4. 8. Sp. sanctus, Donum Patris, & Filii.

Cum Donum sit Spiritus Sanctus, & donum referatur & ad eum, qui dat, & ad eos, quibus datur, Spiritus est & Dei, qui dedit, & noster, qui accipimus. Et quamvis tempore sit donatus, ab æternitate tamen Donum est: quia *Sic procedebat, ut esset donabile. Aliter enim intelligitur, cum dicitur Donum, aliter, cum dicitur donatum. Nam donum potest esse, & antequam detur; donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest*; (inquit *S. Aug.* Lib. 5. *De Trinitate*, cap. 15.) ideo vero Scriptura Sacra, & Patres *Spiritum Sanctum Donum Dei* esse prædicant, *Ut Deum credamus non se ipso inferius donum dare*; (inquit idem Sanctus Doctor Lib. *De Fide, & Symbolo*, cap. 9.)

III. Datur autem nobis Spiritus Sanctus, ut nos vita gratiæ vivificet, atque sanctificet. Hinc Deus per Prophetam: *Dabo*, inquit, *vobis Spiritum, & vivetis.* Hinc *S. Basilius* Lib. *De Spiritu Sancto*, Cap. 9. Spiritum Sanctum vocat *Sanctificationis originem*. Item, *Substantiam vitam, Sanctificationis arbitram.* Ideo & alii Græci Patres duo quædam Adamo, cum primum creatus est, a Deo indita fuisse docent; imaginem scilicet Dei, quæ in ratione, ac sui juris arbitrio consistit, & similitudinem, quæ virtute, ac sanctitate constabat. Hunc posteriorem statum per Spiritum Sanctum illius animæ tributum fuisse, quo Deus eam afflavit. Hoc enim esse: *Spiraculum vitæ*, quod Deus eam inspirasse homini de terra formato legitur. Spiritum (inquam) Sanctum illi existimant appellari illum Dei afflatum, qui divinam in nobis similitudinem efficeret. Quæ cum primi hominis culpa funditus extincta esset, eam a secundo Adamo Christo Domino reparatam fuisse, eodem restituto Spiritu: quem etiam ad illud significandum, Apostolis suis halitu suo inspiravit, *Joannis* XX. Sic inter alios *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 13. Thesauri. *Participes facti Spiritus*, (inquit) *ad Conditoris imaginem formamur. Manifestum igitur est, similitudinem hanc cum Deo obtineri non posse, nisi participes quispiam sit Sancti Spiritus. Rursus vero Redemptor noster, ut in homine statum illum, qui ad imaginem erat, instauraret, insufflavit Discipulis suis dicens, Accipite Spiritum Sanctum. Quod igitur habet renovatio, hoc ipsum omnino antiquorem illam statum habuisse par est intelligere. Quamobrem perfectam divina substantia imaginis expressionem, Spiritus Sancti participatio largitur homini.* Itaque Spiritus Sanctus est, *Spiritus, qui vivificat.* Ille est ex quo in Baptismo renascimur, *eodem* scilicet *Spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem*; ut loquitur. *S. Leo.* Ille, qui vim sanctificandi aquis tribuit; in cujus rei typum initio mundi *Ferebatur super aquas*, (Genes. 1.) *Ne mirum sit in Baptismo si aqua animare noverunt. Supervenit Spiritus de cœlis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificata, vim sanctificandi combibunt*, (inquit *Tertullianus* Lib. *De Baptismo*, Cap. 3. & 4. Ea autem regeneratione cœlesti spirituales homines efficimur per Spiritum Sanctum. Quod enim: *Natum est ex Carne, caro est: quod natum est ex Spiritu, spiritus est.* Vitam illam spiritualem reparat, si quando ab ea per peccatum excidimus; siquidem a peccato resurgere sine ipsius Numine non possumus. Unde cum Apostolus 1. ad *Corint.* 6. gravissima peccatorum genera percensuisset, subdit: *Et hæc quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu C. & in Spiritu Dei nostri.* Anima nostra caritate vivit: Vita enim animæ Deus est: *Deus autem caritas est: & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* At *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Hic est, qui nos justos facit. In Christum enim credentes *Signati sumus Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Gratia sanctificante, quam nobis impertit, naturæ divinæ participes efficimur, filii Dei nominamur, & vere sumus. Et siquidem *Spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus? Abba* (*Pater*:) *ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi.* Joan. 4. Rom. 5. Ephes. 1. Rom. 8. Substantiva & personali sui Numinis inhabitatione S. S. nos sanctificat. Jo. 14. 23. 3. Jo. 4. 16.

Non solum autem hominem sanctificat Spiritus Sanctus, sed & Angelos sanctificavit: non solum homines sanctos, qui post Christi adventum vixerunt, sed & illos, qui ante illius adventum Deo placuerunt, qui sub Lege non erant, sed sub gratia, & ad Novum Testamentum pertinebant, implentes Legem Dei fide, quæ per dilectionem operatur, in spe bonorum non temporalium, sed æternorum; præcipue credentes in Mediatorem Christum venturum, per quem sibi non dubitabant Spiritum gratiæ subministrari, ut bene mandata legis implerent, & sibi ignosci posse cum peccarent, ut loquitur *Sanctus Augustinus*.

IV. Non sola porro gratiæ, & caritatis, virtutumque, ac donorum ceterorum infusione, sed intima, substantiva, & personali sui Numinis inhabitatione sanctificat nos Spiritus Sanctus, ut Sancti Patres docent. *Si quis diligit me*, (inquit Christus) *sermones meos servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. In hoc cognoscimus*, (inquit Sanctus Joannes) *quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam ipse de Spiritu suo dedit nobis.* Non ita vero Pater, & Filius ad nos veniunt, ut iis advenientibus Spiritus Sanctus abscedat, qui templum illis cordis nostri paravit, & adornavit, sed ut simul cum illis in templo quoque suo inhabitet, ac maneat. *Alium Paracletum dabit vobis*, (inquit Christus) *ut maneat vobiscum in æternum..... Apud vos manebit, & in vobis erit.* Quomodo enim fingi posset divinas Personas, quæ sibi mutuo inexistunt, non solum propter unitatem summam, & incomprehensam voluntatis, concordiæ, caritatis, sed etiam essentiæ, ac deitatis, ab invicem posse divelli in humani animi inhabitatione? Quomodo Filio adveniente recederet Spiritus Sanctus, qui Christo semper adest, ut ejus, Patrisque Spiritus? *Nascitur Christus*, inquit Sanctus Gregorius Nazianzenus:) *præcurrit Spiritus. Baptizatur ille: Hic testimonium fert; Tentatur ille: Hic adducit. Miracula edit ille: Hic comes est. Ascendit ille: Hic succedit.* Nec tamen sic succedit, ut Christus abscedat; qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Et, *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*: Et per Apostolum: *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Neque hoc sensu *Vicarium vim Spiritus Sancti* Tertullianus appellat, quod ab Ecclesia sua, vel a justorum animabus Christus absit, nec eas Deitate sua, & substantiva præsentia inhabitet; aut quasi sit inferior Spiritus Sanctus Filio, cujus ratione quadam Vicarius dicitur: sed quia corporalis Christi præsentiæ vices supplet; ipsiusque humanitate hominum oculis ablata, illos ex carnalibus efficit spirituales, humano affectu, quo fuerat humanitati hærebant mutato, & in spiritualem affectum, quod munus est Spiritus Sancti, converso. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos*; (inquit Christus Dominus.) *Hoc est, mitto vobis donum, quo efficiamini spirituales. Donum scilicet Spiritus Sancti. Spirituales autem fieri non poteritis, nisi carnales esse desineritis. Carnales vero esse desistetis, si forma carnis a vestris oculis auferatur, ut forma Dei nostris cordibus inseratur.* Sic explicat *S. August.* Sermone 270 alias 22. ex editis a *Sirmondo*. Atque ex hac inhabitatione Spiritus Sancti in nobis ejus divinitatem Patres confirmant; inter alios *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 1. in Joannem. *Eam ob rem* (inquit) *dii nuncupamur, non gratia solum ad supernaturalem gloriam evecti, sed quod Deum jam in nobis habitantem, atque diversantem habeamus, juxta illud Prophetæ*: Quia habitabo in ipsis, & inambulabo inter eos. *Aliquid respondeant nobis quomodo templa Dei simus, juxta Paulum, inhabitantem in nobis Spiritum habentes, nisi Spiritus sit natura Deus?* Joan. 14. 16. Jo. 14. 23. Orat. 37. Mat. 28. 20. 1. Jo. 4. 16. Lev. 26. 12. 1. Cor. 6. 16.

Et *S. Aug.* Lib. 1. *De Moribus Ecclesiæ Catholicæ*, cap. 13. *Fit ergo per caritatem* (inquit) *ut conformemur Deo, & ex eo conformati, atque configurati, & circumcisi ab hoc mundo, non confundamur cum iis, qua nobis debent esse subjecta. Fit autem hoc per Spiritum Sanctum.* Spes enim (*inquit*) non confundit; quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. *Nullo modo autem reintegrari possemus per Spiritum Sanctum, nisi & ipse semper integer, & incommutabilis permane-* Joan. 3. Rom. 5.

Rom. 8.
maneret. Quod profecto non posset, nisi Dei natura esset, ac ipsius substantiæ, cui soli incommutabilitas, atque, ut ita dicam, invertibilitas semper est. Creatura enim vanitati subjecta est. *Neque nos potest a vanitate separare, veritatique connectere, quod subjectum est vanitati. Et hoc nobis Spiritus Sanctus præstat: Creatura igitur non est. Quia omne, quod est, aut Deus, aut creatura est.*

Sp. Sanctus animarum vita.
V. Quod Spiritus Sanctus vita sit animarum, nemo negaverit, qui infusam animæ vitam immortalem Spiritus Sancti aliquando in corpora noverit refundendam, ut ad vitam gloriosam, & æternam suscitentur, ut docet Apostolus ad Rom. 8. *Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis: Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Ille est, per quem Christianus vivit, quo nisi intus vegetetur, vere dicere non potest: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.* Non sufficit habere Baptismum Christi, nisi habeas & Spiritum Christi. *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Ad Christi corpus pertinere videtur, & membrum illius esse secundum formam externam, sed revera membrum mortuum, & aridum est: *Habet formam, sed non habet vitam. Quæris ab illo Sacramentum, invenis: Quæris Baptismum, invenis: Quæris Symbolum, invenis. Forma est. Nisi intus Spiritu vegeteris, frustra foris de forma gloriaris.* Verba sunt *S. Augustini* Sermone 268. alias 20. ex editis a *Sirmondo*. Spiritus Sanctus facultates animæ, habitusque omnes impellit ad vitæ opera. Illa est *Unctio*, quæ *docet nos de omnibus* ad salutem necessariis. *Ille* (inquit Christus) *docebit vos omnem veritatem ..... Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis.* Non sufficit legis scientia monens exterius, nisi adsit Magister intus docens, & ad cor loquens Spiritus Sanctus. Ille est, qui in Sanctis loquitur: *Non enim vos estis, qui loquimini* (ait Christus) *sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Ille est, qui refellebat, & vincebat per S. Stephanum eos, *Qui non poterant resistere Sapientiæ, & Spiritui qui loquebatur*: Ille est, sine quo non possumus *dicere Dominum J.* Ille est, cujus tam multiplex vitæ fructus in Sanctis efflorescit, Apostolo teste; *Fructus autem Spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Hi vitæ multiplices fructus, de Spiritu Sancto per animam, quam vegetat, pullulantes.

Gal. 2. — Rom. 8. — 1. Jo. 2. 27. — Jo. 14. 26. — Jo. 16. 13. — Mat. 10. 20. — Act. 6. 10. — 1. Cor. 12. 3. — Gal. 5. 22.

Sp. Sanctus Caritas subsistens.
VI. Sed eo præsertim nos vivificat, quod caritatem in cordibus nostris diffundit; immo ipse caritas subsistens est. Unde *S. Aug.* Libro 8. *De Trinitate*, cap. 8. *Amplectere*, inquit, *dilectionem Deo, & dilectione amplectere Deum. Ipsa est dilectio, quæ omnes bonos Angelos, & omnes Dei servos consociat vinculo sanctitatis; nosque, & illos conjungit invicem nobis, & subjungit sibi.* Nonnisi de Deo diligi potest Deus. Deus est quem diligimus, Deus, quo diligimus. Infunditur Deus ipse, seque ipsum dat nobis, ut diligatur de ipso. *Dedit se ipsum, quem dileximus: dedit, unde diligeremus. Quid enim dedit, unde diligeremus, apertius audite per Apostolum Paulum.* Caritas, *inquit*, Dei diffusa est in cordibus nostris. *Unde? Num forte a nobis? Non. Ergo unde?* Per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. *Ideo est consequens, ut quia Spiritus Sanctus Deus est, nec diligere possumus Deum nisi per Spiritum Sanctum, amemus Deum de Deo.*

Deum amare non possumus nisi de Deo. — Rom. 5.

Cur Christus Sp. S. bis dedit Apostolis.
VII. Spiritum Sanctum bis Apostolis suis dedit Christus, post Resurrectionem scilicet suam, & post Ascensionem. *Unum dedit, & unus dedit, unitati dedit*; & tamen bis dedit. Primo postea quam resurrexit, dixit Discipulis suis, *Accipite Spiritum Sanctum.* Et insufflavit in faciem eorum. Deinde promittit adhuc se missurum Spir. Sanctum. Et *ego*, inquit, *mitto promissum Patris mei in vos: Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini Virtute ex alto.* Decem post Ascensionem suam diebus promissum implevit, Sp. Sanctum misit. Bis autem dedit Spiritum Sanctum, ut duo præcepta caritatis commendaret. *Una caritas, & duo præcepta: Unus Spiritus, & duo data. Non enim alius datus est, prius, & alius datus est postea: quia non alia caritas diligit proximum, quam illa, quæ diligit Deum: Sed quia aliud est Deus, aliud proximus; una caritate diliguntur, non sunt tamen unum, qui diliguntur: Quia ergo magna est primitus commendanda dilectio Dei, secunda dilectio proximi, a secunda autem incipitur, ut ad primam perveniatur.* Si enim fratrem quem vides, non diligis, Deum, quem non vides, quomodo diligere poteris? *Ideo forte informans nos ad dilectionem proximi, dedit in terra conspicuus, & proximis proximus Spiritum Sanctum, insufflando in faciem eorum; & ab hac maxime caritate, quæ in cælis est, de cælo misit Spiritum Sanctum. Spiritum Sanctum accipe in terra, & diligis fratrem. Accipe de cælo, & diligis Deum. Quia & in terra, quod accepisti, de cælo est. In terra Christus dedit, sed de cælo est, quo dedit. Ille enim dedit, qui de cælo descendit. Hic invenit, cui daret, sed inde attulit, quod daret.*

Joan. 20. — Luc. 24. — 1. Joan. 4.

Sp. Sanctus cur in Ecclesiam missus decimo
VIII. Quia vero denario numero Lex decem præceptis constans significatur, Spiritum Sanctum decimo post Ascensionem suam die Christus in Ecclesiam suam misit, ut Legem per gratiam Sancti Spiritus impleri demonstraret. *Littera enim occidit; Spiritus autem vivificat.* Ergo missus est Spiritus Sanctus, ut Lex impleretur, & fieret, quod ipse Dominus dixerat, *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Hoc donat Fidelibus, hoc donat eis, quibus dat Spiritum Sanctum. *Quanto fit eo quisque capacior, tanto ad operandam legem fit facilior.* Nam *Caritas implet legem.* Ita *S. Aug.* Serm. 270. alias 22. ex editis a *Sirmondo*.

post Ascens. Christi die — 2. Cor. 3. — Matth. 5.

Et Lib. *De Spiritu, & Littera*, Cap. 19. *Lex* (inquit) *sine adjuvante Spiritu proculdubio est littera occidens: cum vero adest vivificans Spiritus, hoc ipsum intus conscriptum facit diligi, quod foris scriptum lex faciebat timeri.* Et Cap. 21. *Quid sunt ergo leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa præsentia Sp. Sancti, qui est digitus Dei, quo præsente diffunditur caritas in cordibus nostris, quæ plenitudo legis est, & præcepti finis?*

IX. Spiritum Sanctum jam habebant in se manentem Discipuli Christi; in se inhabitantem habuerant, quotquot per Christi venturi fidem fuerant ante illius Passionem, & Adventum sanctificati: sed tamen visibili modo in homine missus non fuerat, neque cum ea spiritalium donorum copia effusus, ac datus. *Nondum erat Spiritus datus, quia nondum Jesus erat glorificatus.* Unde *S. Leo* Ser. 2. *De Pentecoste*, ait: *Cum in die Pentecostes Discipulos Domini Spiritus Sanctus implevit, non fuit inchoatio muneris, sed adjectio largitatis: quoniam & Patriarchæ, & Prophetæ, & Sacerdotes, & omnes Sancti, qui prioribus fuere temporibus, ejusdem sunt Spiritus Sancti sanctificatione vegetati.* Accepit Christus primitias naturæ nostræ, ac Spiritus Sancti gratiam nobis retribuit. Et quemadmodum post diuturnum bellum fieri solet; cum dirempta pugna fuerit, & confecta pax, qui sibi invicem infensi erant, pignora mutuo sibi dant, & obsides, sic inter Deum, & naturam humanam evenit. *Pro pignoribus, & obsidibus ipsas primitias misit, quas in cælum tulit Christus. Nobis ille Sp. Sanctum pignoris, & obsidis loco remisit*, (inquit *S. Jo. Chrysostomus* Serm. *De Sancta Pentecoste*.) Hinc Apost. 2. ad Corinthios 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus: Qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Quod in fide firmi, ac immobiles stamus, non nostræ facultatis, sed divini Muneris, ac Spiritus Sancti, qui & Apostolos die sacro Pentecostes confirmavit, ut Christi nomen, & Evangelium intrepide prædicarent. Eodem Spiritu interius uncti sumus, & signati: divinaque illa unctione, Prophetæ, Sacerdotes, & Reges effecti. Nam & futurum est, ut Regno cælesti potiamur; & jam reges sumus, si nostris cupiditatibus dominemur. Sacerdotes vero, cum corpora, & membra nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem offerimus. Prophetæ tandem: Ea enim nobis patefacta sunt; *Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit.* Quæ, ut aliquando nos consecuturos confidamus, arrham, & *Pignus* dedit Christus Spiritum Sanctum: *Ut hujus pignore totum te accepturum confidas*, (inquit *S. Joannes Chrysostomus* Homil. 3. in Epistolam secundam ad Corinthios.)

Jo. 7. 39. — Pignus Sp. Sancti. — 1. Cor. 3.

Cur Spir. Sanctus in igneis linguis apparuit.
X. Spiritus Sancti descensus in Apostolos, & Discipulos Christi, sive in totam Ecclesiam in Cœnaculo congregatam, *Joelis* 2. prædictus, & die Pentecostes impletus *Actuum* cap. 2. describitur. In specie linguarum ignearum apparuit. & supra singulos sedit: Qui in columbæ specie supra Christum descenderat, & manserat, cum in Jordane baptizatus est a Joanne. Verus fuit ignis in forma linguarum dispertitus; vera columba: Non enim decebat, ut homines falleret Spiritus veritatis: Sed neque columba, neque linguæ igneæ a Sp. Sancto in unitatem Personæ assumptæ sunt, sed tantum, ut signa ejus Numinis servierunt. *Apparuerunt Apostolis dispertitæ linguæ tamquam ignis.* Ut significaretur, eumdem Deum, qui Legem Moysi in Monte Syna, in medio ignis dederat, nunc Legem novam, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus, digito suo, idest, Spiritu Sancto scriptam, in igne mentes illuminante, animos accendente, peccatorum spinas consumente; sancire, promulgare. *Sicut Hebræo quondam populo ab Ægyptiis liberato, quinquagesimo die post immolationem Agni Lex data est in Monte Syna*, (inquit S. Leo) *ita post Passionem Domini, qua verus Dei Agnus occisus est, quinquagesimo a Resurrectione ipsius die, in Apostolos plebemque credentium Sp. Sanctus illapsus est, ut facile diligens Christianus agnoscat initia veteris Testamenti Evangelicis ministrasse principiis, & ab eodem Spiritu conditum Fœdus secundum, a quo primum fuerat institutum.*

Exod. 19. — Gen. 11.

Secundo, Spiritus Sanctus in igneis linguis apparuit; ut illius operatio propria designaretur. Quamvis enim in tribus divinis Personis, nec substantiæ, nec potentiæ, nec voluntatis, nec operationis ulla diversitas, *Ita tamen divisit sibi opus nostræ reparationis misericordia Trinitatis, ut Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Sp. Sanctus igniret* (inquit *S. Leo* Serm. 3. De Pentecoste.) Lumen est scilicet, ac ignis divinus, ignis caritas, qui & *Verbum Domini lucidum, & eloquium* Apostolis subministravit, *cui ad creandum intellectum, consumendumque peccatum, & efficacia illuminandi, & vis inesset urendi. Hic Inspirator fidei, dator scientiæ, fons dilectionis, signaculum*

lum castitatis, & totius est caussa virtutis. Illaque significatio, quæ in specie ignis apparuit, & opere perseverat, & munere. *Ipse enim Spiritus veritatis facit domum gloriæ suæ luminis sui nitore fulgere, & in templo suo nec tenebrosum aliquid vult esse, nec tepidum.* Verba sunt *S. Leonis* Serm. 1. *De Pentecoste*.

XI. In specie linguarum Sp. Sanctus advenit. 1. Ut singulis Apostolis orbis terrarum regiones docendas veluti distribueret, eisque demandatam a Christo prædicandi Evangelii provinciam confirmaret, dotesque ad Ministerium exequendum necessarias se impertire significaret. *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*; (inquit S. Lucas Actuum 2.) *O quam velox est sermo sapientiæ! & ubi Deus magister est, quam cito discitur, quod docetur! Non est adhibita interpretatio ad audiendum, non consuetudo ad usum, non tempus ad studium, sed spirante, ubi voluit, Spiritu veritatis, propriæ singularum gentium voces factæ sunt ex Ecclesiæ ore communes*; (inquit *Sanctus Leo* Sermone 1. *De Pentecoste*.)

Secundo, in specie linguarum apparuit, ut terrarum orbem in unitatem fidei congregaret. Cum enim olim homines superbia elati turrim extruere voluerint, quæ ad cœlum usque pertingeret, & invecta divisione linguarum pravam illorum coitionem, & concordiam dissipaverit Deus: Idcirco in specie linguarum ignearum die sacro Pentecostes in humiles Christi Discipulos Spiritus Sanctus illabitur, ut illorum Ministerio terrarum orbem divisum conjungat, & in unius Fidei, ac Religionis concordiam reducat.

Tertio, ut donum ipsum linguarum Apostolis a Spiritu Sancto datum hoc signo demonstraretur. Quo quidem admirabili dono Ecclesiæ unitas commendata est, quæ toto orbe diffusa, Gentium omnium linguis loquitur.

Has rationes *Sanctus Chrysostomus* affert Sermone *De Sancta Pentecoste*, *S. August.* Serm. 271. alias *De Tempore*, 187. *Flatus ille*, inquit, *a carnali palea corda mundabat, ignis ille fœnum veteris concupiscentiæ consumebat, linguæ illæ, quibus loquebantur a Spiritu Sancto impleti, per omnium gentium linguas futuram Ecclesiam præsignabant. Sicut enim post diluviam superba impietas hominum turrim contra Dominum ædificavit excelsam, quando per linguas diversas dividi meruit genus humanum, ut unaquæque gens lingua propria loqueretur, ne ab aliis intelligeretur: Sic humilis Fidelium pietas earum linguarum diversitatem Ecclesiæ contulit unitati; ut quod discordia dissipaverat, colligeret caritas, & humani generis tamquam unius corporis membra dispersa ad unum caput Christum compaginata redigerentur, & in sancti corporis unitatem dilectionis igne conflarentur.*

„ In igne Spiritus Sanctus apparuit, quia incorporeus, ineffabilis atque invisibilis ignis est Deus: *Deus noster ignis consumens est*; (inquit Apost. ad Heb. 12.) Deus quippe ignis dicitur, quia per hunc peccatorum rubigo consumitur. De hoc igne Veritas dicit; *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat?* Terra vocata sunt corda terrena: sed ignem Dominus in terram mittit, cum afflatu Sancti Spiritus corda carnalium incendit. Et terra ardet, cum cor carnale in suis pravis voluptatibus frigidum, relinquit concupiscentias præsentis sæculi, & incenditur ad amorem Dei. In igneis autem linguis monstratus est, quia idem Spiritus coæternus est Filio; & habet cognationem maximam lingua cum verbo. Verbum quippe Patris est Filius. Et quia una est Spiritus, & Verbi substantia, idem Spiritus monstrari debuit in lingua. Vel certe, quia per linguam procedit verbum, in linguis apparuit Spiritus, quia quisquis Sancto Spiritu tangitur, Dei Verbum, id est, unigenitum Dei Filium confitetur. Vel certe, *In linguis igneis apparuit Spiritus, quia omnes, quos repleverit, ardentes pariter, & loquentes facit. Linguas igneas Doctores habent: quia dum Deum amandum prædicant, corda audientium inflammant. Nam & otiosus est sermo docentis, si præbere non valet incendium amoris*, (inquit *S. Gregorius Magnus* Homilia 30. in Evangelia.)

Luc. 12. 49.

§. V. *Dispositiones ad suscipiendum Spiritum Sanctum.*

Dispositiones ad Spiritum Sanctum recipiendum tribuit ipse divinus Spiritus, vel jam inhabitans, vel movens Discipulorum Christi animos quos jam inhabitabat, cum in illos sacro die Pentecostes illapsus est, ideoque illos, adornavit, ac præparavit congruis dispsitionibus, *Ut sacrata sibi pectora, & ferventius accenderet, & copiosius inundaret: cumulans sua dona; non inchoans; nec ideo novus opere; quia ditior largitate*; (inquit *S. Leo*.) Nondum inhabitabat, sed tamen movebat *Cornelium*, & alios Gentiles, in quos antequam Baptismum suscepissent, stupentibus ex Circumcisione Fidelibus *Petri* comitibus, quod & in Nationes effusa esset Spiritus Sancti gratia.

Serm. 3. De Pœnit.

Dispositio prima, est pœnitentia.
I. Prima dispositio Christianis hominibus ad recipiendum Spiritum Sanctum necessaria, est expiatio conscientiæ per pœnitentiam ferventem. Quod ignis symbolo significatum est, cujus in specie in Apostolos descendit. Audiendus ea

de re *S. Greg. Magnus* Homila 30. in Evangelia, ubi rationem affert, cur Spiritus Sanctus super Christum in columba, super Discipulos in igne apparuerit. „ Unigenitus „ (inquit) Dei Filius Judex est generis humani. Sed „ quis ejus justitiam ferret, si prius quam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus „ factus, mitem se hominibus præbuit: noluit peccatores „ ferire, sed corrigere? prius voluit mansuete corripere, ut „ haberet, quos postmodum in judicio salvaret. *In columba ergo super eum debuit apparere Spiritus, qui non veniebat, ut peccata jam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret. At contra super Discipulos in igne debuit Spiritus Sanctus demonstrari, ut hi, qui erant simpliciter homines, atque ideo peccatores, eos contra semetipsos spiritalis fervor accenderet, & peccata, quæ Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent . . . Igitur per columbam Spiritus in Redemptore monstratus est, per ignem vero in hominibus: Quia quanto nobis nostri Judicis facta est severitas temperata, tanto erga se debet fieri nostra infirmitas accensa.*

Pœnitentiæ fervorem Spiritus S. in nobis operatur.
Pœnitentiæ porro fervorem in nobis ipse Spiritus Sanctus misericorditer operatur. Ut enim declinemus a malo, & faciamus bonum, quæ duo sunt animi pœnitentis officia, ipse adjuvat infirmitatem nostram. Ad declinandum a malo, tria operatur in nobis, *Compunctionem, supplicationem, remissionem.* Si quis ergo prius in iniquitate frigidus erat, & postmodum fervore quodam pœnitentiæ accendatur, alium Spiritum, qui suum arguit de peccato, non dubitet advenisse. Sed quid prodest pœnitere de culpa, & non supplicare pro venia? Necesse est, ut hoc etiam Spiritus Sanctus operetur dulcedine quadam spei replens animum, per quam fidenter postulet, nullatenus hæsitans. Ipse nimirum *Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Sicut autem in nobis interpellat pro nobis, ita in Patre delicta donat nobis cum Patre. Unde Remissio peccatorum Spiritui Sancto tribuitur, quia divina bonitate, & misericordia remittuntur. *Accipite Spiritum Sanctum*, (inquit Christus:) *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ad bonum deinde operandum *monet, movet, docet. Monet memoriam, rationem docet, movet voluntatem.* Hæc *S. Bern.* Sermone 1. in Festo Pentecostes.

Rom. 8. 26. — Jo. 20. 23.

Isaiæ 57. — Dispositio altera, humilitas.
II. Dispositio altera ad recipiendum Sprititum Sanctum, est humilitas. *Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem. Et sanctum nomen ejus in excelso, & in sancto habitans, & cum contrito, & humili spiritu: Ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.* Qui humiles spiritu salvavit, qui humilia respicit, & alta longe cognoscit, Spiritum Sanctum suum superbis non impertit, sed humilibus. *Capitur per humilitatem, repellitur per superbiam. Aqua est enim, cor humile tamquam locum concavum quærens, ubi consistat. Elatione autem superbiæ, tamquam tumore collis, repulsa labitur, unde dictum est,* Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. *Quid est, dat gratiam? Dat Spiritum Sanctum. Implet humiles, quia capaces invenit.* Verba sunt. *S. Aug.* Sermone 270. alias 22. ex editis a *Sirmundo*.

Jac. 4. 6.

Dispositio tertia, castitas.
III. Dispositio tertia ad recipiendum Spiritum Sanctum, est castitas mentis, & corporis: non habitat enim in anima coinquinata, & in corpore subdito peccatis. *Cum omnes templum simus, illato in nos, & consecrato Spiritu Sancto, ejus templi æditua & antistita pudicitia est, quæ nihil immundum, nec profanum inferri sinat, ne Deus ille, qui inhabitat, inquinatam sedem offensus derelinquat.* Verba sunt *Tertulliani*, initio Libri secundi *De Cultu Fœminarum*. Constans est Domini sententia: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Ne vero quis existimet se ad recipiendum Spiritum Sanctum paratum esse, si fornicando in corpus suum non peccaverit, si vas suum possideat in sanctificatione, & honore: & tamen spectacula frequentet, in quibus ipse mulierum, & virorum accuratior cultus, ipsa consensio, ipsa in favoribus aut conspiratio, aut dissensio inter se, *De commercio scintillas libidinum conflabellant*: In quibus denique ineundis? *Nemo prius cogitat, nisi videri, & videre .... Deus præcepit, Spiritum Sanctum, utpote pro natura sua bono tenerum, & delicatum, tranquillitate, & lenitate, & quiete, & pace tractare . . . Hic quomodo cum spectaculis poterit convenire? Omne spectaculum sine concussione spiritus non est . . . Nam etsi, qui modeste, & probe spectaculis fruitur, pro dignitatis, & ætatis, vel etiam naturæ suæ conditione: non tamen immobilis animi est sine tacita spiritus passione. Nemo ad voluptatem venit sine affectu, nemo affectum sine casibus suis patitur, Ipsi casus incitamenta sunt affectus. Ceterum si cessat affectus, nulla est voluptas, & est reus jam ille vanitatis, eo conveniens, ubi nihil consequitur. Puto autem vanitas extranea est nobis.* Verba sunt *Tertulliani* Libr. *De Spectaculis*, cap. 15. & 25.

Gen. 6. — Sine casibus suis, idest, sine spiritualium bonorum detrimentis, & ruinis.

Dispositio quarta, oratio. — Act. 1.
IV. Dispositio quarta ad recipiendum Spiritum Sanctum, est oratio. Apostoli post Ascensionem Christi Domini *Erant perseverantes unanimiter in oratione*, ut ad Spiritus Sancti adventum se præpararent: ipsiusque Numen ferventissimis desideriis invocabant. Et quoties Spiritum San-

Act. 8. 15.

Sanctum aliis impetrare voluerunt, toties orationem cum manuum impositione adhibuerunt. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum.* Unde *S. Aug.* Libr. 15. *De Trinitate*, Cap. 26. De Christo sic loquitur: *Quomodo Deus non est, qui dat Spiritum Sanctum? Immo quantus Deus est, qui dat Deum? Neque enim aliquis Discipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.*

Dispositio quinta, Caritas. Joan. 14. Sap. 1. Joan. 14. S. Aug. Tr. 74. in Jo. Jo. 14.

V. Dispositio quinta ad recipiendum Spiritum Sanctum est caritas, quam ipse in cordibus nostris diffundit. *Si quis diligit me,* (inquit Christus) *sermonem meum servabit: Et Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Qui enim amicus est hujus mundi, qui totus in maligno positus est, aut diligere se Deum mentitur, cum ejus mandata non servet, Spiritum Sanctum a se ablegat, quia *Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Dilectionem porro Dei, *Lingua, mens & vita* testentur necesse est. *Numquam est amor Dei otiosus: Operatur enim magna, si est: si vero operari renuit, amor non est;* (inquit *S. Gregorius* Homilia 30. in Evangelia.) *Spiritum veritatis Mundus non potest accipere;* (inquit Christus.) Mundus, idest, dilectores mundi, quæ dilectio non est a Patre. *Et ideo dilectioni hujus mundi, ut minuatur, & consumatur in nobis, contraria est dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Mundus autem Spiritum Sanctum accipere non potest, *Quia non novit eum, nec scit eum.* Non enim habet invisibiles oculos mundana dilectio, non illuminatos oculos cordis, per quos videri Spiritus Sanctus nisi invisibiliter non potest. *Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Videri ergo, & sciri quemadmodum videndus, & sciendus est, non potest a nobis, si non sit in nobis. *Deus Trinitas, Pater, & Filius & Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos. Veniunt subveniendo, venimus obediendo; veniunt illuminando, venimus intuendo, veniunt implendo, venimus capiendo; ut sit in nobis eorum non extraria visio, sed interna; & in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna;* (inquit *S. Aug.* Tract. 76. in *Joannem.*)

Jo. 14. 27. Phil. 4. Isaiæ 26.

Hinc sequitur, pacem & concordiam esse prorsus necessariam, ut Spiritus Sancti domicilium efficiamur. Non enim in commotione Dominus: & Spiritus pacis nonnisi super filios pacis requiescit: *Pacem relinquo vobis,* (inquit Christus) *pacem meam do vobis.* Pax Christi, ejus Spiritus est, *Pax, quæ exuperat omnem sensum,* ut loquitur Apostolus. *Pax illa, quæ Principatus, & Potestates, & Thronos, sive Dominationes, omnemque excedit mentem, Christi Spiritus est, per quem Filius omnia Deo, ac Patri reconciliavit.* Verba sunt *S. Cyrilli Alexandrini.* Atque etiam Prophetæ Spiritum Sanctum pacem appellarunt. *Domine Deus noster,* (inquit Isaias) *Pacem da nobis: Omnia enim reddidisti nobis.* „ Quasi enim Lex ad perfectum nihil adduxerit, neque adeo sufficiat ejus justitia, ut ad plenissimam pietatem hominem provehat, divinum dari Spiritum flagitat, per quem Deo, ac Patri reconciliati, ad amicitiam revocati sumus, qui regnante in nobis peccato, fugitivi prius eramus. Igitur ait Propheta, *Da pacem nobis, Domine: Omnia enim reddidisti nobis.* Quasi diceret, *Da nobis pacem: tunc enim cuncta nos habere fatebimur; nihil jam boni ei, qui Christi plenitudinem adeptus sit, deesse videbitur. Omnis quippe boni in eo posita plenitudo, ut Deus in nobis per Spiritum habitet. Quoniam igitur Spiritus omnem animi turbationem sedare, omnemque in nobis formidinem compescere potest, ceu, viaticum, ac præsidium ad animi robur, ac tranquillitatem aptissimum se daturum pollicetur,* dicens: *Pacem meam do vobis.* Sic explicat *S. Cyrillus Alexandrinus.* Addit redemptor noster: *Non quomodo Mundus dat, ego do vobis.* „ Idest, Non quomodo homines dant, qui diligunt Mundum. Qui propterea dant sibi pacem, ut sine molestia litium, atque bellorum, non Deo, sed Mundo fruantur: & quando Justis dant pacem, ut non eos persequantur, pax non potest esse vera, ubi non est vera concordia, quia disjuncta sunt corda. Nos ergo quibus Christus pacem relinquit, & pacem suam nobis dat, non sicut Mundus, sed sicut ille, per quem factus est Mundus, ut concordes simus, jungamus invicem corda, & cor unum sursum habeamus ne corrumpatur in terra. Sic dignum Spiritu Sancto domicilium efficiemur; (inquit *Sanct. Augustin.* Tractatu 77. in *Joannem.*)

Spiritus S. non recipitur extra Ecclesiæ unitatem. S. Aug. Ser. 267. alias De Temp. 186.

VI. Ex hoc denique principio consequens est, Spiritum Sanctum extra Ecclesiæ unitatem non recipi. Ut se habet anima nostra ad corpus nostrum, ita se habet Spiritus Sanctus ad Ecclesiam, (si tamen formæ, & informationis nomine, ac labe depulsa, intimum hospitem, ut par est, cogitemus.) „ Anima omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat; omnibus simul adest membris, ut vivant: vitam dat omnibus, officia singulis. Non audit oculus, non videt auris, non videt lingua, nec loquitur auris & oculus, sed tamen vivit. Officia diversa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei. In aliis Sanctis facit miracula, in aliis loquitur veritatem, in aliis custodit virginitatem, in aliis pudicitiam conjugalem, in aliis hoc, in aliis illud: singuli propria operantur, sed pariter vivunt. Verum ut in corpore humano, si membrum aliquod præcidatur, præcisum amittit vitam, quod vivebat cum in corpore esset: sic & homo Christianus Catholicus si a Christi corpore, quod est Ecclesia, præcidatur, amputatum non sequitur Spiritus. In hujus rei typum Apostoli Spiritum acceperunt in una domo congregati, simulque manentes, & unanimiter orantes. *Si ergo vultis vivere de Spiritu Sancto, tenete caritatem, amate veritatem, desiderate unitatem, ut perveniatis ad æternitatem.*

ARTICULUS X.

Quo Symboli nonus Articulus explicatur.

Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.

POstquam nos in Spiritum Sanctum credere professi sumus, Sanctam commemoramus Ecclesiam: *Rectus namque confessionis ordo poscebat, ut Trinitati subjungeretur Ecclesia, tamquam habitatori domus sua, & Deo templum suum, & Conditori civitas sua;* (inquit *S. Aug.* in *Enchiridio*, cap. 56.) Credimus autem *Sanctam Ecclesiam*, non *in Sanctam Ecclesiam Catholicam*: Tres enim SS. Trinitatis Personas, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum ita credimus, ut in eis Fidem nostram collocemus: nunc autem diversa loquendi ratione utimur, quia Ecclesia Deus non est, sed *Templum Dei, hoc est, totius summæ Trinitatis Sancta est Ecclesia, scilicet universa in cœlo, & in terra:* Ac proinde non est primarium fidei, speique nostræ objectum. Quia vero Sanctorum Communio explicatio quædam est Articuli de Ecclesia, ad illum revocatur, & uno tenore traditur, ac proponitur.

§. I. *Quid est Ecclesia?*

I. ECclesia nomen origine Græcum, *evocationem* prima sui institutione significat: verum a Scriptoribus postea pro concilio, & concione usurpatum est, seu pro quolibet populi conventu. Quo sensu Act. 19. dicitur: *Si quid alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi.* Legitimam Ecclesiam hic vocat Alexander Judæus conventum Ephesini populi Dianæ cultui addicti. Hinc malorum etiam, & impiorum hominum concilia, & conventicula interdum Ecclesia nominantur, adjuncto tamen epitheto, quo hujus vocabuli significatio determinetur. *Odivi Ecclesiam malignantium* (inquit Propheta,) *& cum impiis non sedebo.* Verum communi Scripturarum Sacrarum usu, hæc vox ad Rempublicam Christianam, Fideliumque Psal. 25. tantum congregationes significandas adhibetur: qui scilicet in admirabile Dei lumen, ac notitiam per fidem vocati sunt, ut rejectis ignorantiæ, & errorum tenebris, Deum verum, & vivum pie, sancteque colant, illique tota animi devotione serviant.

Ecclesiæ definitio multiplex.

II. Definitur Ecclesia, Congregatio, sive cœtus Fidelium Legitimis Pastoribus adunatus; sive, ut loquitur *S. Cypr.* Epist. 69. ad *Florentinum Pupianum* data: *Ecclesia plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærens.* Secundum *S. Aug.* in Ps. 34. Concione 2. in Ps. 90. & in Ps. 149. & Lib. *De Catechizandis Rudibus*, cap. 3. *Ecclesia est populus Dei toto orbe terrarum diffusus.* Quam definitionem Trid. Concilii Catechismus approbat. Secundum *S. Isidorum Pelusiotam* Lib. 2. Epist. 246. *Ecclesia est Sanctorum cœtus ex certa fide, atque optima vivendi ratione collectus.* Secundum *Nicolaum I.* Dist. 1. *De Consecratione*, cap. 8. *Ecclesia est Catholicorum congregatio.* Secundum *S. Th.* variis in locis, *Ecclesia est congregatio Fidelium.* Quamquam spernenda non sit illa definitio, Ecclesiæ quidem statum, quem in Novo Testamento a Christo accepit, potius quam naturam, vel essentiam explicans, a recentioribus tradita: *Ecclesia est Cœtus hominum, ejusdem Christianæ Fidei professione, & eorumdem Sacramentorum Communione colligatus,* (Card. Bellar. & alii.) *sub regimine legitimorum Pastorum, & præcipue unius Christi in terris Vicarii, Romani Pontificis.*

Ecclesia militans, & triumphans.

III. Duæ sunt potissimum Ecclesiæ partes, quarum altera Triumphans, altera Militans vocatur. Militans est *Illa, quæ peregrinatur in terris, a solis ortu usque ad occasum laudans nomen Domini, & post captivitatem vetustatis cantans Canticum novum:* Triumphans est *Illa, quæ in cœlis semper, ex quo condita est, cohæsit Deo, nec ullum malum sui casus experta est. Hæc in Sanctis Angelis beata persistit, & suæ parti peregrinanti, sicut oportet, opitulatur: quia utraque una erit consortio æternitatis, & nunc una est vinculo caritatis, quæ tota instituta est ad colendum unum Deum,* Verba sunt *S. Aug.* in *Enchiridio*, c. 56. *Una est in fide* scilicet Militans; *altera in specie*, scilicet Triumphans; *una in tempore peregrinationis, altera in æternitate mansionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una declinat a malo, & facit bonum,* alte-

altera nullum habet, a quo declinet malum; & magnum habet, quo fruatur, bonum; una cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat; una fortis est in adversis, altera nihil sentit adversi; una carnales libidines frænat, altera spiritalibus delectationibus vacat; una est vincendi cura sollicita, altera victoria pace secura; una in tentationibus adjuvatur; altera sine ulla tentatione in ipso Adjutore lætatur; una subvenit indigenti, altera ibi est, ubi nullum invenit indigentem; una flagellatur malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbiæ cohæreat summo bono; una bona, & mala discernit, altera, quæ sola bona sunt cernit: ergo una bona est, sed adhuc misera; altera melior, sed beata; (inquit *S. Aug.* Tract. 124. in *Joan.*) Ad Militantem igitur Ecclesiam pertinent Fideles, qui in terris vivunt; ad Triumphantem Angeli, & Sancti homines, qui de mundo, carne, & dæmone triumpharunt, & ab hujus vitæ molestiis liberi, & tuti æterna beatitudine fruuntur. De quibus rursus *S. Aug.* Lib. 20. *De Civit. Dei*, c. 9. *Neque enim,* inquit, *piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiam nunc est Regnum Christi. Alioquin nec ad Altare Dei fieret eorum memoria in communicatione Corporis Christi; nec aliquid prodesset ad ejus in periculis Baptismum currere, ne sine illo finiatur hæc vita; nec ad Reconciliationem, si forte per pœnitentiam, malamve conscientiam quisque ab eodem corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles, etiam defuncti, membra ejus sunt? Quamvis ergo cum suis corporibus nondum, jam tamen eorum Animæ regnant cum illo.*

Ecclesiæ definitio explicatur.

IV. Ad Militantis Ecclesiæ statum pertinet illa, quæ postremo loco posita est definitio, a *Bellarmino* Cardinali doctissimo tradita. *Cœtus hominum* est, non Angelorum, (qualis erat illa, quæ Deo semper cohæsit, eoque in cœlis fruebatur Ecclesia, antequam cœlum hominibus a Christo Domino reseratum esset. Cœtus est, sive sacra Respublica ab aliis Rebuspublicis maxime diversa: illæ enim humana ratione, & prudentia nituntur: hæc autem Dei sapientia, & consilio constituta est. Vocavit enim nos, & congregavit intimo quidem Sp. S. afflatu, extrinsecus autem Pastorum, & Prædicatorum opera, ac ministerio. Cœtus est, Regnumque, non homines auctores habens, sed Deum immortalem, qui eam supra firmissimam petram ædificavit, teste Propheta: *Ipse fundavit eam Altissimus.* (Psal. 86.) Quam ob caussam *Hæreditas Dei*, & *Dei populus* appellatur. (Psal. 2.)

Qui ab Ecclesia sint exclusi. 1. Cor. 5. 12.

Cœtus est hominum, *ejusdem Fidei professione, & eorumdem Sacramentorum communione colligatus.* Quibus verbis excluduntur ab Ecclesia Infideles, tam qui numquam in ea fuerunt, neque nomina sua Christo per Baptismum dederunt, de quibus Apostolus ait: *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* ut Judæi, Turcæ, Ethnici: quam illi, qui ejus membra fuerunt, sed ab ea defecerunt, ut Hæretici, & Apostatæ. Item Catechumeni, in ejus quidem utero quodammodo concepti, sed nondum in viros Christianos formati, & nati, nondum ad Sacramentorum communionem admissi per Baptismum. Quo nomine & excommunicatos a communione, & participatione Sacramentorum segregatos, hæc definitionis verba ab Ecclesia excludunt. De Hæreticis tamen, & excommunicatis judicare potest Ecclesia, ut Rex de subditis perduellibus, aut militiæ desertoribus.

Additur, *sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue unius Christi in terris Vicarii Rom. Pontificis.* Quibus verbis excluduntur Schismatici, qui Fidem Catholicam profitentur, eademque Sacramenta cum Catholicis percipiunt, sed legitimo Pastori non subduntur.

Ecclesia ab initio mundi. Gen. 3. 1. Cor. 4. 12.

Verum hæc definitio, ut jam observatum est, Ecclesiæ statum spectat, quem in Novo Testamento a Christo accepit; cum tamen secundum naturam, & essentiam suam spectata, quatenus est Fidelium Congregatio, ab initio mundi fuerit, in Adamo primum, & Eva, post lapsum, ex fide Christi Mediatoris Dei, & hominem venturi justificantis, ex fide, (inquam) benedicti illius seminis, de quo prædictum est, fore ut illius virtute mulier caput serpentis antiqui, scilicet diaboli, contereret. *Ipsa conteret caput tuum.* Exinde Fideles omnes unius Ecclesiæ membra fuerunt, ejusdem, cujus nos membra sumus, *Habentes eumdem spiritum fidei.* Veniente quippe Christo, non Dei, non Religionis, non fidei, sed Sacrificiorum, & Sacramentorum facta mutatio est. *Quemadmodum enim unus, idemque homo, si Deo mane aliud offerat, aliud vespere, pro congruentia diurni temporis, non Deum mutat, non religionem; sicut nec salutem, qui alio modo mane, alio modo vespere salutat; ita universo tractu sæculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis Sanctis, aliud ab eis, qui nunc sunt, offertur, non humana præsumptione, sed auctoritate divina, temporibus congrua sacra Mysteria celebrantur; non Deus, aut Religio commutatur;* (inquit *S. Aug.* Epist. 102. alias 49. quæst. 3.) Quam ob rem Ecclesiæ etiam Christi membra erant Sancti, qui vixerunt, antequam secundum carnem Christus Dominus nasceretur. *Ipse enim unigenitus Dei Filius, Verbum Patris, æquale, & coæternum Patri, per quod facta sunt omnia, homo propter nos factus est, ut totius Ecclesiæ, tamquam totius corporis, caput esset. Sed velut totus homo dum nascitur, etiamsi manum in nascendo præmittat, tamen universo corpori sub capite conjuncta, atque compacta est, quemadmodum etiam nonnulli in ipsis Patriarchis ad hujus ipsius rei signum manum præmissa nati sunt: ita omnes Sancti, qui ante Domini nostri J. C. Nativitatem in terris fuerunt, quamvis ante nati sunt, tamen universo corpori, cujus ille caput est, sub capite cohæserunt.* Verba sunt *S. Augustini* Lib. *De Catechizandis Rudibus*, c. 119.

Varia Ecclesiæ nomina. Ecclesia domus Dei.

V. Multis nominibus Ecclesiam designat Scriptura Sacra, Nam & *Domus*, & *ædificium Dei* ab Apostolo appellatur. 1. ad Tim. 3. *Ut scias,* inquit, *quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis.* Domus est, cujus idem fundamentum, artifex, & habitator, Christus Jesus *Lapis angularis, Fundamentum,* præter quod *nemo potest aliud ponere.* Fundamentum istud in cœlo est. Ædibus ad ima tendentibus, & quæ constant lapidibus, & lignis, quæ pondere suo deorsum feruntur, in imo ponitur fundamentum. *Ecclesia vero Dei in imo posita tendit in cœlum. Fundamentum ergo nostrum ibi positum est, Dominus noster Jesus Christus sedens ad dexteram Patris;* (inquit *S. Aug.* Enar. 2. in Ps. 29.) Domus autem idcirco vocatur (inquit Concilii Tridentini Catechismus) quod sit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio.

Ecclesia grex Christi.

Dicitur etiam *Grex ovium Christi*, Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.... Amen; amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium. Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ..... Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus Pastor.* Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.*

Ecclesia Christi sponsa. Osee. 2. S. Aug. in Ps. 44. Isaiæ 61. Matth. 25.

Vocatur *Sponsa Christi* 2. ad Corinth. 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Et ad Ephesios 5. *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Et de Matrimonio loquens Apostolus. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Hanc sibi desponsavit *in sempiternum, in justitia, & judicio, in misericordia, & miserationibus, & in fide.* Exivit a Patre, & venit in mundum, ut illam sibi compularet, ut ab æterno electam, in tempore collectam ex omni tribu, & lingua, & natione, deformem, fœdam, pauperem, ægram, captivam, antequam illi conjungeretur; sed a Sponso sanatam, redemptam, dotatam, incomparabili pulchritudine, ac decore donatam, ac ornatam. Hanc meretricem invenit, & Virginem fecit. Hanc *Lavit a peccatis in sanguine suo, & mundavit lavacro aquæ in verbo vitæ. Ornavit vestitu deaurato,* ut Reginam, sed vario. Aurum, sapientia, fides, caritas, unitas. Varietas linguarum, charismatum, Ordinum diversitas. Ornatam *vestimentis salutis, & indumento justitiæ circumdedit.* A dextris stabit, cui dicet Sponsus: *Venite, benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Sponsa Christi Ecclesia, virgo est, & filios ipsi parit. Mariam imitatur, quæ Dominum peperit, & Virgo permansit.

Ecclesia Christi corpus. Act. 3. 4.

Denique dicitur Ecclesia *Corpus Christi*, ad Ephesios 1. *Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et ad Coloss. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt Passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Mysticum autem corpus dicitur, quod arcana vi gratiæ formatum sit, non naturali, essentiali, ac necessaria membrorum conjunctione compactum: sed non eo sensu corpus mysticum dicitur, quo mysticum opponitur reali, proprieque dicto corpori. Ecclesia enim non metaphorice dumtaxat Christi corpus est, quomodo terrena civitas, respublica, aut exercitus, corpus unum dicuntur, propter unitatem regiminis, consiliorumque in eumdem finem conspirantium communionem: vere namque, realiter, & proprie Christi corpus est, ut colligitur ex Apostolo 1. ad Corinth. 12. *Sicut enim,* inquit, *corpus unum est, & membra habet multa: omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus:* Quæ verba *S. Aug.* exponens Lib. 1. *De Peccator. Merit.* cap. 31. ait: *Non dixit, Ita & Christi, idest, Corpus Christi, vel membra Christi, sed,* Ita & Christus; *unum Christum appellans caput, & corpus.* Quod quidem incredibile videri non debet: *Si enim divina substantia longe distantior, atque incorporabili diversitate sublimior, potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona fieret; quanto credibilius alii homines sancti, & fideles ejus fiunt cum homine Christo unus Christus?* Quod principium centies repetit, præsertim in Enarrationibus in Psalm. *Totus Christus caput, & corpus est. Caput, & membra unus Christus.* Caput in cœlo erat, & dicebat, *Saule, quid me persequeris?* Nos cum illo in cœlo per spem, ipse nobiscum in terra per caritatem.

§. II. *Ecclesia visibilis est, & manifesta.*

I. ECclesiam ita conspicuam fore Prophetæ prædixerunt, ut ad eam gentes omnes concurrerent ad Dei Verbum audiendum, & legem recipiendam, exercendum in ea judicium inter Populos, portas ejus die, ac nocte patentes fore, ut ad eam Gentes ingrediantur: in monte sublimi, qui Christus est, esse positam, ac fundatam; qui illi non servierint, perituros; Gentes ambulaturas in lumine ejus; gloriam Domini in ea visum iri: hæc autem qua ratione constare possunt, nisi visibilis sit, & manifesta? Michææ 4. *Erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum Populi. Et properabunt Gentes multæ, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum.* Isaiæ 60. *Surge, illuminare Jerusalem; quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est... Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui,* &c. *Et aperientur portæ tuæ jugiter: die, ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim, & regnum, quod non servierit tibi, peribit, & Gentes solitudine vastabuntur.* Ecclesia *Civitas* est *supra montem posita.* Christus Dominus *In sole posuit tabernaculum suum,* Ideſt, ut S. Aug. explicat, *In manifestatione Ecclesiam suam, non in occulto, non quæ lateat, non velut opertam: ne forte fiat sicut operta super greges Hæreticorum.*

Prophetiæ de veræ Ecclesiæ evidentia.

Matth. 5. Psal. 18.

S. Aug. Ena. in hunc Ps. & Tr. 11. in Ep. S. Joan.

II. Si Ecclesia invisibilis esset, quomodo ipsam agnoscere possent, qui ab ea sunt separati, ut in ejus gremium redirent? Quomodo fratrem ex correptione fraterna minime emandatum, ad Ecclesiam deferri Christus juberet, ab ea judicandum? Matth. 18. *Dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.*

III. *Ecclesia est plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærens,* ut loquitur S. Cyprianus; Igitur visibilis est. Ecclesia est societas hominum per ejusdem fidei professionem, & in eorumdem Sacramentorum communione Deum colentium; quod fieri non potest, nisi sit visibilis. *In nullum quippe nomen Religionis seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur,* (inquit S. Aug. Lib. 19. *Contra Faustum*, c. 11.)

Præclare igitur idem S. Aug. Lib. 3. *Contra Epistolam Parmeniani*, cap. 5. *Nulla est,* (inquit) *securitas unitatis, nisi ex promissis Dei Ecclesia declarata, quæ super montem constituta, abscondi non potest: & ideo necesse est, ut omnibus terrarum partibus nota sit.*

Quomodo credimus Ecclesiam si sit visibilis.

IV. Verum, inquies, quomodo credimus Sanctam Ecclesiam Catholicam, si sit visibilis, cum fides argumentum sit non apparentium?

Respondetur, aliud videri, aliud credi. Videmus Ecclesiam; credimus Ecclesiæ veritatem. Cœtum Fidelium legitimo Pastori adunatum; & eorumdem Sacramentorum Communione in ejusdem Religionis professione conjunctum videmus; at cœtum illum, sive societatem esse veram Ecclesiam, oculis non cernimus, sed fide apprehendimus: sicut Apostoli hominem, qui est Christus Filius Dei vivi, videbant: sed hunc hominem esse Dei Filium non videbant, sed credebant. Videmus Ecclesiæ corpus, non Spiritum Sanctum quo regitur: non finem spiritalem, ac supernaturalem, ad quem ordinatur, scilicet Deum, Deique fruitionem æternam; non Mysteria, quæ in ea continentur, non virtutem Sacramentorum, quæ in ea conficiuntur, & administrantur, non ejus ortum, munera, dignitatem, claves Regni cœlorum illi traditas, potestatem remittendi peccata, excommunicandi, verum Christi corpus consecrandi ipsi concessam, aliaque hujusmodi; non denique gratiam, virtutes, & dona, quibus Christiani fiunt domus Dei, & templa ipsius consecrantur: hæc, (inquam) omnia non videntur, sed creduntur. Ecclesiæ ortus, sanctitas, veracitas, stabilitas oculis corporis, aut humanis rationibus percipi non possunt, sed sola fide. Ideo profitemur, nos credere Sanctam Ecclesiam Catholicam.

V. Quamvis autem humanæ rationi sine Sancti Spiritus illustratione, nota non sit Ecclesiæ veritas: recepta tamen Christi capitis fide, receptis Scripturis Sacris, quibus Ecclesiæ characteres, & notæ describuntur, quibus constat hanc esse veram Ecclesiam, quæ super Petrum voce Domini fundata est, quæ ab Episcopis regitur, Apostolorum successoribus, missioneque, & ordinatione legitima constitutis; manifestum est, hanc esse veram Christi Ecclesiam, quæ illis characteribus insignita est, quæ toto orbe diffusa, quæ visibili, ac perpetua Episcoporum successione originem suam ab Apostolis probat, quæ Romano Pontifici S. Petri Successori tamquam visibili capiti adhæret, ab eoque regitur: sicut admissis Prophetarum Vaticiniis, quibus Christi ortus, vita, miracula, passio, resurrectio, ceteraque Mysteria describuntur, manifestum est Jesum Nazarenum Crucifixum esse Christum, sive Messiam, Redemptorem, ac Mediatorem a Deo promissum. Sicut ergo nullam infidelitatis suæ excusationem habent Judæi, qui Dominum Jesum Christum esse non credunt, quia excæcavit illos malitia sua, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Dei: ita nullam habent excusationis rationem Hæretici, & Schismatici, qui Ecclesiam Catholicam, Apostolicam, & Romanam non agnoscunt, illique non credunt, nec ipsi adhærent, & obsequuntur; quia infidelitatis suæ tenebris impediuntur, ne lumen ejus videant, *Obscurius dixerunt Prophetæ de Christo, quam de Ecclesia; quia videbant in Spiritu contra Ecclesiam homines facturos esse particulas, & de Christo non tantum item habituros, sed de Ecclesia magnas contentiones excitaturos. Ideo illud unde majores lites futuræ erant, planius prædictum, & apertius prophetatum est, ut ad judicium illis valeat, qui viderunt, & foras fugerunt... Pœne ubique Christus aliquo involucro sacramenti prædicatus est a Prophetis, Ecclesia aperte: ut viderent illam, & qui futuri erant contra illam, & impleretur in eis ista nequitia quam prædixit Psalmus:* Qui videbant me, foras fugerunt a me. Verba sunt S. Aug. Enar. 3. in Ps. 30. Hinc idem S. Doctor. Lib. 2. *Contra Litteras Petiliani*, Cap. 32. ait: *Ecclesia vera neminem latet.*

Matth. 26. Act. 20.

Clariora Prophetarum vaticinia de Ecclesia quam de Christo.

VI. Ita porro visibilis, ac manifesta Ecclesia est, ut hæc illi dos perpetuo conveniat, nec extingui possit aliquando vel obscurari. Quid enim ipsius splendorem extinguere, vel obscurare posset? An persecutio? Sed persecutionibus crevit. An hæreses? Sed illæ oriuntur, *Ut qui probati sunt, manifesti fiant.* An malorum Christianorum peccata, & scandala? Sed illa non maculatur, nec tenebrescit, cujus lumen Christus est, cum ipsa manens, eamque illuminans *omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* De illa vaticinatus est David: *Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis.... Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cœli* De illa Dominus apud Isa. c. 61. *Et fœdus perpetuum,* inquit, *feriam cum eis: & scietur in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio Populorum. Omnes, qui viderint istos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit dominus.* Denique S. Paulus Epist. ad *Ephesios* c. 4. scribit: *Et ipse dedit quosdam quidem Prophetas: alios Apostolos, alios Evangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Ministeria igitur Pastorum, & Doctorum, & perennis ædificatio corporis Christi erunt in Ecclesiam ad supremum usque Judicii diem: ac proinde tamdiu in terris stabit Ecclesia visibilis.

Ecclesia extingui, vel obscurari non potest.

1. Cor. 11. Matth. ult.

Psal. 88.

§. III. *Ecclesia bonos, & malos complectitur:*

I. HOc fidei dogma multis figuris, & similitudinibus e Scriptura Sacra petitis monstrarunt Patres, quibus adversus Donatistas controversia fuit; scilicet Arcæ Noe, in qua non solum munda, sed etiam immunda animantia concludebantur; *Gen.* 7. Agri, in quo zizania superseminata sunt; Areæ, in qua frumentum paleæ permistum est; Sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantis; *Matth.* 13. Ovilis, in quo oves cum hœdis continentur; *Matth.* 25. Nuptialis convivii, ad quod boni pariter, & mali sunt ingressi; *Matth.* 20. Decem Virginum, quarum aliæ prudentes, aliæ fatuæ; *Matth.* 25. Peccatores in criminibus ita pertinaces, ut fraterna correptione non emendentur, esse in Ecclesia Christus docet, in qua tamen tolerantur, donec per sententiam Prælatorum præcisi sint, & ejecti, *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum... Quod si non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Christus Dominus Traditorem suum Judam non solum cognitum in Discipulorum numero toleravit, verum etiam præcognitum in eorum numerum assumpsit. Incestuosus Corinthius erat in Ecclesia, cujus gremio ipsum per Excommunicationem ejecit S. Paulus, 1. *Cor.* 5. Idem Apostolus gemebat inter falsos fratres, quorum aliqui per invidiam Christum annunciabant. Ecclesia igitur malos continet, atque tolerat, nec illorum tamen criminibus violatur, a quibus abhorret, & propter quæ gemit.

Aliter in Ecclesia sunt boni, aliter mali.

II. Verumtamen aliter in ea sunt boni, aliter mali. Boni *ita sunt in domo Dei, ut ipsi etiam sint eadem domus Dei.* Mali sic in ea sunt, *Ut non pertineant ad compagem domus, nec ad societatem fructiferæ, pacificæque justitiæ,* sed sicut palea dicitur esse in frumentis. Boni in ea sunt ut *Vasa aurea, & argentea, in honorem.* Mali ut *Vasa lutea, & fictilia, in contumeliam.* Sic loquitur S. *Aug.* Libr. 7. *De Baptismo contra Donatistas*, cap. 2. Boni, & electi, sunt de Ecclesia, non solum secundum statum, quem nunc habet, sed secundum illum, quem in perpetuum habitura est, cum *Non transibit* per illam *ultra incircumcisus, & immundus*, Cum apparebit *gloriosa, non habens maculam, neque rugam.* Mali, & reprobi pertinent ad Ecclesiam secundum præsentem dumtaxat statum, non secundum illum, quem in futuro sæculo habitura est. Unde non simpliciter, & absolute sunt Ecclesiæ membra, sed aliqua ratione, sicut membra mortua sunt in corpore; quamvis enim fidei professione, & communione cum bonis conjungantur, non tamen Spiritu gratiæ, & caritatis cum illis, & Christo Ecclesiæ capite conjuncti sunt. Quamobrem ad Ecclesiam quidem pertinent secundum corpus, non secundum Spiritum spectatam. Ceterum, qui vere justi sunt, sed *temporales*, ut S. *Aug.* loquitur, ideſt, in gratia, & justitia non perseveraturi, nec in ea morituri, vere quidem sunt Ecclesiæ membra secundum præsentem justitiam, vere per gratiam, & caritatem Christo capiti cohærent, vitæque spiritalis, quam membris suis subministrat, sunt participes; sed non sunt de Ecclesia secundum Dei præscientiam, & prædestinationem æternam; non pertinent ad *Jerusalem cœlestem*, ad *Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis.* Atque hoc sensu S. *Aug.* Libro 3. *De Doctrina Christiana*, cap. 32. ait: *Non enim revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum.* Contra vero multi non sunt de Ecclesia secundum præsentem justitiam, quia vel nondum fidem, aut baptismum susceperunt, aliquando suscepturi, & pie victuri; vel ab ea recesserunt, aut præcisi sunt, aliquando ad unitatem, & bonam frugem redituri, & in Christiana pietate perseveraturi; vel malis moribus Christianum nomen dedecorant, sed pœnitentiam acturi sunt, & in Domino morituri: qui tamen sunt de Ecclesia simpliciter, absolute, proprie, & ad Christum, ut membra viventia, pertinent, secundum Dei præscientiam, & prædestinationem æternam. Unde S. *Aug.* Tract. 45. in *Joan.* ait: *Secundum præscientiam Dei, & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus; & quam multæ oves intus, & quam multi lupi foris! Quid est, quod dixi, quam multæ oves foris? Quam multi modo luxuriantur, casti futuri, quam multi blasphemant Christum, credituri in Christum; quam multi se inebriant, futuri sobrii; quam multi rapiunt res alienas, donaturi suas! Verumtamen modo vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quam multi intus laudant, blasphematuri; casti sunt, fornicaturi; sobrii sunt, se vino postea sepulturi; stant, casuri; non sunt oves. (De Prædestinatis enim loquimur: de his loquimur, quos novit Dominus, qui sunt ejus.) Et tamen ipsi quamdiu recte sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt isti, non audiunt illi: & tamen secundum prædestinationem non oves isti, oves illi.* Improbi denique sunt Ecclesiæ membra, quo modo Judas erat ex Apostolorum collegio; *Numero, non merito; specie, non virtute; commistione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis unitate; secundum communionem Sacramentorum sunt ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis;* (inquit S. *Aug.* Tract. 61. *in Joannem.*)

Isa. 52. 1. S. Aug. in Brevic. Collat. cum Donatistis in

MONTERREY ... NUEVO LEON

Collat. diei 3. c. 9. & l. 2. Retract. c. 28.

Hebr. 12.

Multi, qui de Ecclesia non sunt secundum præsentem justitiam, de illa sunt secundum Dei præscientiam, & prædestinationem.

§. IV. *Ecclesia Sancta est.*

1. Petr. 2. Ecclesia sancta, quia Deo consecrata.

SAnctam esse Ecclesiam profitemur, ab Apostolorum Principe edocti; *Vos autem*, inquit, *genus electum, gens sancta*. Appellantur autem *Sancta*, primo, quod Deo consecrata, & dedicata sit. Sic enim cetera hujuscemodi cultui divino dicata, quamvis corporea sint, Sancta vocari consueverunt: cujus generis sunt in Lege veteri vestes, vasa, altaria; in qua Primogeniti quoque, qui Deo altissimo devovebantur, Sancti sunt appellati. *Omne masculinum,* inquit, *aperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur.* Sic Nationem ipsam Judaicam, quod veri Dei cultui addicta esset, Apostolus Sanctam appellat, Rom. 11. *Quod si delibatio sancta est, & massa; & si radix sancta, & rami*: quamvis populus hic labiis Deum honoraret, cor autem eorum longe esset ab eo. Multo meliori jure Ecclesia *Sancta* dicitur, quæ vero Deo servit, illumque adorat *In spiritu, & veritate.* Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici Sanctam, tametsi multos peccatores contineat. Præcipua enim ejus membra sancta sunt, scilicet Angeli, & Animæ beatæ, quæ in cœlis Deo fruuntur; aut in Purgatorio expiantur: & justi homines quos sinu suo fovet in terris, quamvis ab omni peccato non sint immunes, a gravioribus tamen peccatis liberi sunt, ac puri, mortalium criminum sunt expertes, quæ sola gratiæ, caritati, sanctimoniæ, sine qua nemo videbit Deum, capitaliter adversantur. Malorum autem criminibus non maculatur, cum eis non consentiat, illa reprehendat, damnet, corrigat sanctis adhortationibus, exemplis, disciplina. Præterea, Fideles, qui populus Dei effecti sunt per fidem, & baptisma, quamvis in multis offendant, Sancti nihilominus dicuntur, ob professionem sanctitatis: quemadmodum, qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Unde S. *Paulus* Corinthios *Sanctificatos, & Sanctos* appellat, in quibus nonnullos fuisse perspicuum est, quos ut carnales, zeloque, & contentioni deditos acriter objurgat.

Exod. 13. Luc. 2.

1. Co. 3. 2. Cor. 1.

Ecclesia sancta ratione capitis.

Ephes. 5.

Secundo, Sancta dicitur Ecclesia ratione Capitis, Christi Domini, *Sancti Sanctorum*, quicum intime conjungitur, qui per fidem habitat in cordibus nostris, *Qui seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata.* Tum etiam ratione Spiritus Sancti, qui in ipsa est cordis instar, & *Manebit in æternum.* Quamobrem dicere quilibet Christianus potest Deo supplicans cum Propheta: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Quæ verba S. *Aug.* Enar. in Ps. 85. sic interpretatur: ,, *Audeat & corpus Christi,* ,, *audeat & unus ille homo clamans a finibus terræ, cum* ,, *capite suo,* Quoniam sanctus sum. *Accepit enim gra-* ,, *tiam sanctitatis, gratiam baptismi, & remissionis pec-* ,, *catorum:* Et hæc quidem fuistis, *ait Apostolus, enume-* ,, *rans multa peccata, & levia, & gravia, & usitata,* ,, *& horribilia:* Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, ,, sed sanctificati estis. *Si ergo sanctificatos dicit, dicat &* ,, *unusquisque Fidelium,* Sanctus sum. *Non est superbia elati, sed confessio non ingrati. Si dixeris te ex te esse sanctum, superbus es: rursus fidelis in Christo, & membrum Christi, si te dixeris non esse sanctum, ingratus es ∴. Dic Deo tuo, Sanctus sum; quia sanctificasti me; quia accepi, non quia habui; quia tu dedisti, non quia ego merui. Etenim ex alio latere incipis injuriam facere ipsi Domino nostro Jesu Christo. Si enim Christiani omnes & fideles, & baptizati in illo ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit,* Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: *Si membra sunt facti corporis ejus, & dicunt se sancta non esse, Capiti ipsius faciunt injuriam, cujus membra sancta non sunt. Jam vide ubi sis, & de Capite tuo dignitatem cape. Etenim eras in tenebris, nunc autem lux in Domino.* Verum quia sanctitas membrorum Christi, quamdiu mortalem hanc vitam agunt tentationibus obnoxiam, non est plena, & consummata, ideo totum corpus Christi clamat: *Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te. Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die.*,, Caput ,, nostrum ad dexteram Patris interpellat pro nobis. Alia ,, membra recidit, alia flagellat, alia mundat, alia consolatur, alia creat, alia vocat, alia revocat, alia corripit, ,, alia redintegrat.

Psal. 85.

1. Cor. 6. 11.

Gal. 3.

Ps. 85. 2.

Ecclesia Sancta ratione Sacrificii, & Sacramentorum.

Tertio, Sancta dicitur Ecclesia, quod ipsa sola habeat legitimum Sacrificii cultum, & salutarem Sacramentorum usum, per quæ tamquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit; ita ut extra Ecclesiam nemo Sanctus esse possit. *Vera justitia non est nisi in ea Republica, cujus conditor, rectorque Christus est. In ea dumtaxat Civitate est vera justitia, de qua Scriptura Sancta dicit, Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei;* (inquit S. *Aug.* Lib. 2. *De Civitate Dei*, cap. 21.) Extra Ecclesiam aliqua Dei dona esse possunt, vera de Christo sententia, ipsius Christi Sacramenta, bona aliqua opera, sed non justitia, & vitæ sanctimonia, non remissio peccatorum, non pignus hæreditatis æternæ. ,, Alia sunt dona filiorum illius Jerusalem, quæ sursum libera est mater nostra: ,, (Hæc sunt enim quodammodo hæreditaria, in quibus ,, sumus *Hæredes Dei, cohæredes autem Christi*:) Alia vero, ,, quæ possunt accipere etiam filii concubinarum, quibus ,, Judæi carnales, & Schismatici, vel Hæretici comparan- ,, tur. Quamvis enim scriptum sit: *Ejice ancillam, & fi-* ,, *lium ejus, neque enim hæres erit filius ancillæ cum filio* ,, *meo Isaac*: Et Abrahæ dixerit Deus, *In Isaac vocabitur* ,, *tibi semen*: quod sic est Apostolus interpretatus, ut di- ,, ceret: *Ideſt, non qui filii carnis, hi filii Dei, sed filii* ,, *promissionis deputantur in semine*; ut intelligeremus, *Se-* ,, *men Abrahæ secundum Isaac propter Christum ad Dei fi-* ,, *lios pertinere, qui sunt corpus Christi, & membra, ideſt,* ,, *Ecclesia Dei una, vera, germana, catholica, tenens piam* ,, *fidem; non eam, quæ per elationem, vel timorem, sed* ,, *eam, quæ per dilectionem operatur: tamen etiam filios con-* ,, *cubinarum, quando a filio suo Isaac dimisit Abraham,* ,, *nonnulla eis largitus est munera, ne relinquerentur omni-* ,, *modo inanes, non ut tenerentur hæredes. Si ergo filii su-* ,, *mus liberæ Jerusalem, alia dona exhæredatorum, alia in-* ,, *telligamus hæredum.* Hi enim hæredes sunt, quibus di- ,, citur; *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in* ,, *timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo* ,, *clamamus, Abba, Pater.*,, Spiritus ille adoptionis absque caritate non habetur: extra Ecclesiam vero caritas non est. *Non habent Dei caritatem, qui Ecclesiæ non diligunt unitatem, ac per hoc recte intelligitur dici, non accipi, nisi in Catholica, Spiritus Sanctus.* Sic loquitur S. *Aug.* Lib. *De Patientia*, cap. 28. & Lib. 3. *De Baptismo contra Donatistas*, cap. 16.

Psal. 86.

Rom. 8.

Galat. 4. Gen. 21.

Gen. 25. Rom. 6. 15.

Psal. 18. 8.

Ecclesia Sancta ratione doctrinæ.

Quarto, Sancta est Ecclesia ratione doctrinæ. In ejus enim Dogmatibus nihil falsum, nihil non sanctum. *Lex Domini immaculata, convertens animas.* Populi confluunt ad Ecclesias, ubi audiant, quam bene hic ad tempus vivere debeant, ut post hanc vitam beate semperque vivere mereantur: *Ubi Sancta Scriptura, justitiaque doctrina de superiore loco in conspectu omnium personante, & qui faciunt, audiant ad præmium; & qui non faciunt, audiant ad judicium. Quo etsi veniunt quidam talium præceptorum irrisores, omnis eorum petulantia aut repentina immutatione deponitur, aut timore, vel pudore comprimitur. Nihil enim eis turpe, ac flagitiosum imitandum proponitur,* ubi